

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra ruských a východoevropských studií

Bakalářská práce

2024

Márk Karácsony

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra ruských a východoevropských studií

**Dopad války na Ukrajině na maďarský
politický diskurz o revoluci 1956**

Bakalářská práce

Autor práce: Márk Karácsony

Studijní program: Teritoriální studia

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Juhászová

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 26.12. 2023

Karácsony Márk

Bibliografický záznam

KARÁCSONY, Márk. *Dopad války na Ukrajině na maďarský politický diskurz o revoluci 1956*. Praha, 2024. 47 s. Bakalářská práce (Bc). univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Tereza Juhászová.

Rozsah práce: 112 226 znaků

Abstrakt

Tato práce zkoumá vývoj diskurzu a výkladu revoluce 1956 v současném Maďarsku, a jak ho ovlivnila válka v sousední Ukrajině. Na toto téma, tedy vývoj zmíněného diskurzu, už existuje mnoho publikací, ale žádná ho nezkoumá ve světle probíhající ruské agrese. Práce bude vycházet z teorií paměti a navazující politiky paměti, které budou aplikovány na maďarský případ, a za pomoci diskurzivní analýzy budou analyzovány projevy vládních představitelů, především Viktora Orbána, které slouží jako primární zdroje této práce. Závěrem práce je, že výklad revoluce 1956 se po ruské agresi na Ukrajinu změnil, i když si zachoval vlastnost reflektovat maďarskou zahraniční politiku. Rozdíl mezi výkladem v roce 2022 a těmi z předešlých let nachází práce v tom, že se k dlouholeté tradici kritiky Evropské Unie a levicových stran, přidal narativ o důležitosti míru a mírových rokování. Tento narativ o mírovém rokování hojně využívá ruská strana, jelikož v praxi by to znamenalo teritoriální či jiné ústupky Rusku, a proto její představení v diskurzu, lze vnímat jak pokračování Orbánovy proruské a protiukrajinské politiky, které práce vnímá jako hlavní příčinu změny výkladu.

Abstract

The aim of this thesis is to explore the discourse around the 1956 revolution in contemporary Hungary, and how the war in neighboring Ukraine affected it. On the topic of 1956 discourse evolution, a substantial literature exists, however none reflect the ongoing Russian aggression. Memory and memory politics will supply the theoretical framework for the thesis, with the speeches of Viktor Orbán and other top-level officials, providing the primary sources, which will be analyzed through the lenses of discursive analysis. The findings indicate, that the interpretation has changed, however it kept the key trait of foreign policy reflection. The difference, this thesis concludes, is that on top of the traditional critical rhetoric towards the EU and left-wing politicians/parties, a new emphasis on peace, specifically peace talks, was added. This narrative is frequently used by the Russian side, as in reality this would entail territorial or other appeasements of Russia, hence its introduction in the revolutionary discourse can be viewed as the continuation of the pro-Russian and anti-Ukrainian politics of Viktor Orbán, factors which this thesis considers to be the main reasons for the change in interpretation.

Klíčová slova

Viktor Orbán, politika paměti, Fidesz, Revoluce 1956, Rusko-ukrajinská válka

Keywords

Viktor Orban, Memory politics, Fidesz, 1956 revolution, Russia-Ukraine war

Title/název práce

The impact of the war in Ukraine on the political discourse around the 1956 revolution in Hungary

Poděkování

Rád bych poděkoval Mgr. Tereze Juhászové za množství cenných rad a zpětné vazby bez které by tato práce nevznikla. Díky také patří Irině a Anžele Molodkinovým za cenné rady a psychickou podporu při psaní .

Obsah

Úvod	8
Metodologie.....	9
Literatura	11
1. Teoretická východiska	15
1.1 Paměť, politika paměti a Fidesz	15
1.2 Od revoluce až po hledání sama sebe a nás samých.....	16
1.3 Boj v přítomnosti za budoucnost pomocí minulosti	18
2. Historický kontext- Revoluce 1956.....	22
3. Vývoj vzpomínky na revoluci 1956	29
3.1 Porevoluční období až po konec 80tých let (1956-1989).....	29
3.2 Pád režimu a hledání nové cesty (1989-2000).....	31
3.3 Jeden stát a dva tábory (2000-2010).....	34
3.4 Tři vlády Viktora Orbána a přepisování dějin (2010-2022)	35
4. Válka na Ukrajině a maďarská revoluce 1956	39
4.1 Geopolitický kontext a maďarská reakce na válku	39
4.1.1 Maďarsko- Ruské vztahy.....	39
4.1.2 Maďarsko-ukrajinské vztahy	42
4.2 Revoluce 1956 v době války v sousedství.....	45
4.2.1 Proslov v rádiu (14. říjen 2022).....	46
4.2.2 Hlavní událost- Komemorační Proslov 23. října 2022 v Zalaegerszegu.....	47
4.2.3 Reakce na nový výklad.....	49
Závěr.....	51
Summary.....	52
Použitá Literatura	54
Primární zdroje	54

Sekundární zdroje	55
-------------------------	----

Úvod

Ambarne je malá vesnice na Ukrajině, která se nachází na východě země, pár kilometrů od hranic s Ruskem. Její populace nepřesáhla dvě stě lidí a rozlohou je menší než čtvereční kilometr. Toto jinak bezvýznamné místo, stejně jako mnoho dalších na hranicích s Ruskem, padlo hned v prvních dnech totální války. Později bylo osvobozeno během slavné Charkovské ofenzívy, kdy na podzim roku 2022 osvobodila ukrajinská armáda celý kraj.

Osvobození tak nepatrné osady by sotva stálo za zmínku, nebýt okolností, za nichž k tomu došlo. I když byla vesnice osvobozena ukrajinskou armádou, vojáci, kteří do ní vstoupili, nebyli ve skutečnosti etničtí Ukrajinci, ale etničtí Maďaři, rodáci ze Zakarpatské oblasti. Příspěvek Sandora Fedira na sociální síti Facebook¹, který byl také součástí jednotky osvobozující Ambarne, také obsahuje mnoho detailů, které stojí za pozornost, především obrázků a poselství.

Na samotném obrázku jsou vidět tři vojáci s ukrajinskou a maďarskou vlajkou. Ukrajinská vlajka je standardní modrozlutá, která vlaje po celé válkou zmítané zemi. Maďarská je však velmi odlišný příběh. Zakarpatští vojáci se totiž rozhodli ukázat maďarskou vlajku s dírou uprostřed. Tato vlajka se stala symbolem revoluce z roku 1956, kdy revolucionáři v Budapešti vystřihli nenáviděnou komunistickou insignii.

Poselství příspěvku je neméně symbolické. Jak píše Sandor Fedor, město Ambarne bylo osvobozeno 23. října, v den, kdy před 66 lety začalo povstání v Budapešti. Dále srovnává dnešní boj Ukrajinců proti pravidelné ruské armádě s bojem, kterým prošli Maďaři v roce 1956.

Tento krátký fragment z války na Ukrajině měl ukázat jednu věc, a to, že jakkoli se může téma této práce, tedy dopad války na Ukrajině na maďarský diskurz kolem revoluce v roce 1956, zdát nesouvisející, je propojenější než se na první pohled jeví. Příběh vesnice Ambarne je jen fyzickou manifestací tohoto setkání.

¹ Sandor Fedir, „A magyarok felszabadítottak egy ukrán falut az oroszok alól.“, Facebook, 23. října 2022, <https://www.facebook.com/100003579045232/posts/pfbid0wxLLh3KnqcWBCw83jFuKTfLQxesY9Wi2JLzkTjdSkVMfZyEuuWs2BHEQki6UQu6dl/>.

Jak poznamenali pozorovatelé, revoluce z roku 1956 je jedním z nejstabilnějších pilířů Orbánovského režimu², a jak bude tato práce tvrdit, proto se také jedná o velice mocný politickým nástroj mobilizace, sjednocení a útoku. Význam revoluce z roku 1956, ale především její odkaz a její vývoj, dále potvrzuje obrovské množství vědeckých prací na toto téma, jako jsou například Csipke³, Fazekas⁴ nebo Gyáni⁵. Neexistuje však žádný, který by se zaměřil na to, jak zavedení nového dominantního narativu Viktorem Orbánem v reakci na válku na Ukrajině formovalo současný politický diskurz. Tato práce má ambici analýzou dvou klíčových projevů maďarského premiéra v říjnu 2022 týkajících se revoluce tuto mezeru zaplnit. Výsledek analýzy bude také vycházet z teoretického rámce politiky paměti v maďarském kontextu, stejně jako z krátké historie diskurzu kolem revoluce. Pozornost bude věnována také domácímu a zahraničnímu vývoji Maďarska. Tento široký přístup umožní zkoumat tuto změnu nikoli jako izolovanou událost, ale jako potenciální součást širšího trendu.

Metodologie

Tato práce si klade za cíl analyzovat diskurzy a narativy ohledně revoluce 1956 v Maďarsku. Před tím než přistoupíme k metodě analýzy, je důležité definovat tyto dva pojmy. Pro účely této práce je na diskurz nahlíženo jako na prostor, v němž existují heterogenní, často soupeřící nebo protichůdné narativy. Narativy jsou považovány za produkt aktérů, kteří si přejí vstoupit do tohoto kolosea, v němž, alespoň v případě Maďarska, jak bude představeno, se vede boj o hegemonii nejrůznějšími prostředky, jako je politika paměti.

Diskurz i narativy jsou abstraktní, vysoce likvidní, často se měnící koncepty. Z tohoto

² Magyar Yeti, „'56 emléke elleni erőszak, ahogy Orbán Viktor újraírja a történelmet“, YouTube, 22. října 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=wmEqFnF7GxM&t=3s>. (staženo dne 26. prosince 2023)

³ Csipke, Zoltán. „The Changing Significance of the 1956 Revolution in Post-Communist Hungary“. *Europe-Asia Studies* 63, č. 1 (2011): 99-128, <https://doi.org/10.1080/09668136.2011.534307>.

⁴ Fazekas, Zsuzsanna. „Küzdelem az igazi 1956-ért“. *Valóság* 60, č. 11 (listopad 2017): 89-104, http://www.epa.hu/02900/02924/00059/pdf/EPA02924_valosag_2017_11_089-104.pdf

⁵ Gyáni, Gábor. “Memory and Discourse on the 1956 Hungarian Revolution.” *Europe-Asia Studies* 58, č. 8 (2006): 1199–1208. <http://www.jstor.org/stable/20451314>

důvodu by kvantitativní přístup nebyl příliš efektivní, proto byl pro analýzu zvolen kvalitativní přístup, a to metoda CDA, neboli kritická diskurzivní analýza. Tato metoda je nejčastěji připisována Michellovi Foucaultovi, ale i on měl pochybnosti o jejím použití ve společenských vědách, protože byla původně vyvinuta jako součást jeho archeologického výzkumu. Soňa Schneiderová považuje cíle CDA za následující:

„Kritická analýza diskursu (CDA) se orientuje na mapování vztahů mezi jazykem (texty) a společenskými strukturami. (...) CDA zdůrazňuje, že jazyk je nutné chápat jako součást společnosti a jazykové fenomény brát jako fenomény společenské. Vyzdvihuje fakt, že jazyk má sociální determinaci a sociální účinky. Na tomto pozadí se CDA pokouší začlenit jakýkoliv jednotlivý (psaný nebo mluvený) text do širšího rámce podmínek v nichž text funguje. Zkoumá, jak jsou texty produkovány a přijímány a jak jsou společensky distribuovány.“⁶

Kritická diskurzivní analýza není pouhým monolitem, ale má několik různých větví. Pro tuto práci může být užitečná jedna z nich, konkrétně diskurzivně-historická analýza (DHA), které se věnuje Ruth Wodaková, jelikož v projevech Viktora Orbána figuruje silný historický prvek. Podle Reisingla existují 3 hlavní přístupy k DHA⁷, z nichž druhý a třetí se dají aplikovat na tuto studii. Konkrétně se jedná o analýzu řady tematicky či funkčně propojených fragmentů diskursu, aby bylo možné sledovat jejich vzájemné vztahy v průběhu časového období, představující druhý přístup, a třetí, zkoumat, jak se různí sociální aktéři (např. politici, historikové atd.) snaží interpretovat minulost a jak o ní mluví.

Kromě analýzy Wodakové a Reisingla je třeba zmínit také Normana Fairclougha při použití CDA. Fairclough navázal na Foucaultovu práci a rozšířil metodu CDA. Jak píše Hájek:

⁶Sona Schneiderová, *Analýza diskursu a mediální text* (Praha: nakladatelství Karolinum, 2015), 36.

⁷Martin Reisingl, *The Routledge Handbook of Critical Discourse Studies* (London: Routledge, 2018): 44-59.

„Jeho přístup se zakládá na snaze sledovat změny v jazyce a propojovat je se změnami ve společnosti a kultuře. Nutným předpokladem pro tuto spolupráci je však podle Fairclougha sblížení lingvistických metod analýzy jazyka s relevantními sociálními a politickými teoriemi. (...) Svým způsobem je to pokus o propojení Foucaultova pojetí diskurzu s lingvisticky orientovanými diskurzivními analýzami.“⁸

Fairclough dále upozorňuje i na význam kontextu pro badatele. Každý text, jak tvrdí, byl ušitý na míru určitému publiku, a proto je zásadní porozumět politickému a společenskému kontextu, v němž předmět analýzy vznikl.⁹ Ponoření se do reálie rámce ve kterém text vznikl umožňují její hloubkovou analýzu a snižují riziko povrchní analýzy textu jako v disciplínách lingvistických.

Literatura

Práce je časově vymezena od října 1956 až po dnešní projevy Viktora Orbána. Z hlediska teritoria se především zaměří na dnešní Maďarsko ale vzhledem k vícero aktérům které diskurz ovlivňují, především Rusko, Ukrajina ale také s Evropská Unie, budou zmíněny i jejich role.

Práce bude primárně pracovat s kvalitativním přístupem, a jako metodu bude používat diskurzivní analýzu. Čerpat bude z prací Michela Foucaulta¹⁰, který se věnoval způsobu kterým vládcí formulují diskurz, a Normana Fairclougha¹¹, který na práci Foucaulta navázal

⁸Martin Hájek, *Čtenář a stroj: vybrané metody sociálněvědní analýzy textů* (Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014): 122.

⁹ Jan Beneš, „Biopolitika a COVID-19“ (bakalářská práce, univerzita Karlova, 2021), 22.

¹⁰Michel Foucault, *The Archeology of knowledge and the discourse on language* (New York, Pantheon books, 1972).

¹¹ Norman Fairclough, *Critical discourse analysis: The critical study of language* (London: Routledge, 2010).

zkoumáním i sociálních determinantů v rámci analýzy diskurzu. V tomto případě je analýza jazyka obzvláště důležitá, jelikož projevy a manipulace veřejného mínění za pomoci výrazů patřili vždy k nejsilnějším stránkám představitelů Fideszu, na čele s Viktorem Orbánem, který se proslavil právě svými ohnivými projevy .

Práce začne stručným opisem faktorů, které vedly k revoluci v roce 1956, a kterým se věnuje dvojice Fehér a Heller.¹² Pokračovat bude přehledem událostí mezi 23. říjnem a 4. listopadem 1956, kdy se datuje začátek resp. konec revoluce. Těmto přibližně dvou týdnům se věnuje mnoho autorů. Detailně se každému dnu věnuje například Louis Archard¹³, dále maďarský historik Árpád Klimó¹⁴, dvojice Bell a Gilbert¹⁵, a v neposlední řadě i Paul Lendvai¹⁶. Na konci bude také řeč o přímých následcích revoluce jako byly utečenecká vlna a její zvládnutí v zahraničí, které analyzoval Péter Pástor¹⁷, nebo vyrovnání se režimu s Imre Nagyem a jeho spojenci.

Na historický kontext bude navazovat teoretická část, která se zaměří na pojmy jako je politika paměti, zde budou nápomocná východiska autorů Kubika a Bernharda, a jejich modely míry používání paměti v politice.¹⁸ Dvojice May a Maissen¹⁹ zkoumala politiku dějin, a samostatnou kapitolu v jejich knize představuje případová studie současného Maďarska, kde, jak opisují, je reinterpetace dějin jedním z nosních pilířů režimu. Tomu, jak Viktor Orbán tvoří narativy, a přetváří dějiny, se věnoval i akademik z Irska Michael Toomey²⁰, který tyto změny sledoval v období, kdy začal Orbánův odvrát od liberalismu,

¹² Ferenc Fehér, a Agnes Heller, *Hungary 1956 Revisited : The Message of a Revolution - a Quarter of a Century After* (Milton: Taylor & Francis Group, 2022).

¹³ Louis Archard, *Hungarian Uprising : Budapest's Cataclysmic Twelve Days 1956* (Havertown: Pen & Sword Books Limited, 2018).

¹⁴ Árpád von Klimó, *Hungary Since 1945* (Milton: Taylor & Francis Group, 2017).

¹⁵ P. M. H. Bell, a Mark Gilbert, *The World Since 1945 : An International History* (London: Bloomsbury Publishing Plc, 2017)

¹⁶ Paul Lendvai, a Ann Major, *One Day That Shook the Communist World: The 1956 Hungarian Uprising and Its Legacy* (Princeton University Press, 2008).

¹⁷ Peter Pastor, „The American Reception and Settlement of Hungarian Refugees in 1956-1957.” *Hungarian Cultural Studies* 9 (11. října 2016): 197-205, <https://doi.org/10.5195/ahca.2016.255>.

¹⁸ Jan Kubik a Michael Bernhard (eds), 'A Theory of the Politics of Memory', in Michael Bernhard, a Jan Kubik (eds), *Twenty Years After Communism* (New York, 2014; online edn, Oxford Academic, 29 srpna 2014), <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199375134.003.0002>.

¹⁹ Niels F. May a Thomas Maissen, *National History and New Nationalism in the Twenty-First Century : A Global Comparison* (Milton: Taylor & Francis Group, 2021).

²⁰ Micahel Toomey. “History, Nationalism and Democracy: Myth and Narrative in Viktor Orbán’s ‘Illiberal Hungary.’” *New Perspectives* 26, č. 1 (2018): 87–108, <https://www.jstor.org/stable/26497637>

tedy přibližně rok 2010. V neposlední řadě se reinterpetaci dějin 20 století, v rámci nalézání a připisování viny, i v kontextu Maďarska, věnovali Grinchenko a Narvselius²¹.

První kapitola této práce se bude věnovat vývoji diskurzu týkající se revoluce 1956, ve stínu měnící se domácí, ale i zahraniční politiky Maďarska, od časů revoluce až po rok 2022, oblasti, které byly vždy úzce propojené. Komunistické reakci na povstání a následné tvorbě narativu novým kádáristickým režimem věnoval Reynolds²², který svou studii zpracoval ve srovnání s Pražským jarem. Na mapování vývoje vzpomínky od roku 1989 až po současnost budou sloužit díla maďarských pozorovatelů, kteří se tématu v rámci akademie věnovali. Jedná se o kapitolu z knihy *Memory and Leverage* od Katalin Miklóssy, článek Zoltána Csipkeho z časopisu *Europe-Asia affairs*, ale také analýza Zsuzsanny Fazekas.²³ Rovněž bude práce čerpat z myšlenek Selényiho²⁴ a Benzigera, kteří se věnovali rozpolcenosti a nejednotnosti co se týče diskurzu s důrazem, v případě Benzigera, na osobu Imreho Nagye²⁵. Předchozí články se věnovaly primárně domácím faktorům které ovlivnili narativ o revoluci 1956, zejména boje o moc mezi politickými stranami. Neméně důležitou roli hrála i zahraniční politika. Oddalováním se od Západu a přibližování se Rusku, drasticky měnilo výklad revoluce. Tento fenomén zkoumal a publikoval o něm Frank Füredi.²⁶

Hlavní kapitola práce se kontextu v podobě opisu maďarsko-ruských a maďarsko-ukrajinských vztahů, které budou obsahovat především jejich vývoj. Částečně bude zmíněná

²¹ Gelinada Grinchenko a Eleonora Narvselius, *Traitors, Collaborators and Deserters in Contemporary European Politics of Memory : Formulas of Betrayal* (Cham: Springer International Publishing AG, 2017).

²² David A.J. Reynolds, *Revising History in Communist Europe : Constructing Counter-Revolution in 1956 and 1968* (London: Anthem Press, 2020).

²³ Katalin Miklóssy, „Memory and leverage“. In *Conservatism and Memory Politics in Russia and Eastern Europe*, ed. Katalin Miklóssy a Markku Kangaspuro (London: Routledge, 2021), 110-129. Csipke, Zoltán, „The Changing Significance of the 1956 Revolution in Post-Communist Hungary“ *Europe-Asia Studies* 63, č. 1 (2011): 99-128, <https://doi.org/10.1080/09668136.2011.534307>. Fazekas, Zsuzsanna, „Küzdelem az igazi 1956-ért“. *Valóság* 60, č. 11 (listopad 2017): 89-104, http://www.epa.hu/02900/02924/00059/pdf/EPA02924_valosag_2017_11_089-104.pdf

²⁴ A. Seleny, „Revolutionary Road: 1956 and the Fracturing of Hungarian Historical Memory“. In *Twenty years after communism: the politics of memory and commemoration*, ed. M. H. Bernhard & J. Kubik (Oxford: Oxford University Press, 2014), 37-59.

²⁵ K. P. Benziger, *Imre Nagy and the Unsettled Past: The Politics of Memory in Contemporary Hungary* (2011), <https://www.yumpu.com/en/document/view/7233026/imre-nagy-and-the-unsettled-past-the-politics-of-the-new-school>

²⁶ Frank Füredi, *Populism and the European Culture Wars : The Conflict of Values Between Hungary and the EU* (Taylor & Francis Group, 2017).

i reakce maďarské vlády na válku na Ukrajině od jejího začátku, tedy roku 2014 až po současnost. Jako primární zdroje pro shrnutí vývoje rusko-maďarských vztahů poslouží kvalitní investigativa kterou publikovalo centrum Direkt36²⁷, dokumentární film o Ruském vlivu v Maďarsku²⁸, ale i kratší článek o vztahu Viktora Orbána a Vladimíra Putina²⁹ z dílny 444.hu. Pro přiblížení maďarsko-ukrajinských vztahů bude práce vycházet z výborných diplomových prací, ale také z hojného množství publicistických textů které na téma v poslední dekádě vznikli.

Poté bude práce vycházet z analýzy dvou klíčových projevů Viktora Orbána, z 14. října v Rádiu Kossutha,³⁰ a druhého při hlavní události komemorace z 23. října 2022³¹. Vlastní analýza bude doplněna o reakce historiků Krisztiána Ungváryho³² a Jánose M. Rainera.³³ Celou kapitolu bude zakončovat polemika na populární téma v reakci na nový výklad, tedy paralely mezi revolucí 1956 a válkou na Ukrajině.³⁴

²⁷ Pethő András a Szabó András, „Orbán játszómája-Feltáruľ a Putyinnal kiépitett kapcsolat titkos története” 444.hu, 11. března 2018, <https://444.hu/2018/03/11/orban-jatszomaja-feltarul-a-putyinnal-kiemitt-kapcsolat-titikos-tortenete>.

²⁸ „Orosz befolyás Magyarországon”, režie Ács Dániel (Film, 2018), <https://www.youtube.com/watch?v=zRcZzejPOMk>. (staženo 26. prosince 2023)

²⁹ „12 év Putyin barátság szakad rá Orbánra”, režie Ács Dániel, Botos Tamás, Kiss Bence, Plankó Gergő, (spravodajská relace, 2022), <https://www.youtube.com/watch?v=fNuG2AASnuk>. (staženo 26. prosince)

³⁰ Viktor Orbán, interview vedľ Zsolt Töröcsik, *Jó reggelt, Magyarország!*, Kossuth Rádió, 14. října 2022.

³¹ Speech by Prime Minister Viktor Orbán at the opening ceremony of the Mindszentyneum“, abouthungary.hu, 24. října 2022, <https://abouthungary.hu/speeches-and-remarks/speech-by-prime-minister-viktor-orban-at-the-opening-ceremony-of-the-mindszentyneum>

³² Magyar Yeti, „56 emléke elleni erőszak, ahogy Orbán Viktor újraírja a történelmet“, YouTube, 22. října 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=wmEqFnF7GxM&t=3s>. (staženo 26. prosince 2022)

³³ Windisch Judit, „Rainer M. János 56ról és az ukrán háborúról: Az is hasonló, hogy ki mellett áll az erkölcsi igazság“, Hvg.hu, 3. března 2022, https://hvg.hu/360/20220303_Rainer_M_Janos_orsz_ukran_haboru_1956.

³⁴ Bihari Dániel, „Nem áll meg a párhuzam 56 és Ukrajna között“, 24.hu, 3. března 2022, <https://24.hu/tudomany/2022/03/10/orsz-ukran-haboru-1956-parhuzam/>

1. Teoretická východiska

1.1 Paměť, politika paměti a Fidesz

Z teoretického hlediska vychází práce především z teorie paměti a politiky paměti. Mezi nejvýznamnější v poli výzkumu paměti patří Marcus Halbwachs se svojí teorií kolektivní paměti, která bude důležitá pro kapitoly o hledání identity, místa paměti Pierra Nory, kterých stavba se v Maďarsku stala prioritou, a konceptu zapomínání Rincouera, který zapomínání vnímá pro současné diskurzy o historii, jako stejně důležitý jako jeho protějšek pamatování, jelikož zapomínání dává prostor na nové narativy a manipulace.³⁵ Také důležitý je koncept studené a horké paměti Charles Meiera³⁶, tedy horké, označující hojně diskutovanou část nebo události minulé oproti té málo polemizované studené, který vysvětluje jak se útlak ze strany komunistů přičinil o absenci konsenzu ohledně roku 1956, a proč je dnes tak lehké s ní manipulovat. Tento jev není ojedinělý, a vztahuje se i na jiné etapy, jako například druhá světová válka nebo Trianon, které s revolucí 1956 tvoří oblíbení historický repertoár Fideszu. Tato amnézie dala prostor pro výklad o dvojité okupaci nejdřív nacisty a potom sověty, kterým spojili všechny tři události, a utvrdili verzi o věčné oběti, pro kterého je suverenita klíčovou. Tento narativ o oběti analyzovala i Susan Faludi, americká novinářka s maďarskými kořeny, která ho připisuje populizmu, a dává ho do podobnosti republikánům a prezidentu Trumpovi.³⁷

Poslední teorie, která nám může pomoci pochopit situace kolem historie v dnešním Maďarsku je z pera Anny Witeské-Mlynarczyk, která se zabývala polskými antikomunisty, kteří nevědomě obětovali svoje vlastní vzpomínky a pocity, aby se mohli stát symboly minulosti v rámci dnešní národní narativy.³⁸

Kromě konceptu paměti je důležitá pro práci i tzv. politika paměti, o které už byla řeč výše.

³⁵ David Emler, „Politika, Historie, Paměť: Politické využívání minulosti ve Francii od 90. let 20. století.“ (disertační práce, Univerzita Karlova, 2014) 60-87.

³⁶ Charles S. Meier, „Hot Memory/Cold Memory: the Political Half-Life of Fascism and Communism“, PS, 21. září 2001, <https://www.project-syndicate.org/commentary/hot-memory-cold-memory--the-political-half-life-of-fascism-and-communism>

³⁷ Faludi, Susan. “Pity, O God, the Republican: What America Can Learn from Hungary’s ‘Viktator.’” *The Baffler*, č. 31 (2016): 20–33. <http://www.jstor.org/stable/43958930>.

³⁸ Tereza Reichelová, „Memory, narrative and politics“ (bakalářská práce, Univerzita Karlova, 2017) 10.

Politika paměti sama o sobě je hojně polemizovaný pojem, existuje množství definicí, ale nejjednodušeji vysvětleno jde o to, kdo a proč chce aby si někdo na něco nějak pamatoval.³⁹ Další úvahy nabízí filozof bulharského původu Tzvetan Todorov spolu s teoretickým modelem Michaela Kubíka a Jana Bernharda. Todorov navázal na práci už výše zmíněných badatelů, ovšem centrem jeho pozornosti se stali způsoby jakými je paměť zneužívána (*Les Abus de la mémoire*), její druhy, příkladná, kdy se zaměřuje na ponaučení z minulosti⁴⁰ a exemplární, podobní ale více flexibilní variant.⁴¹ Už více zmíněné autorské duo, se zaměřuje na politiku paměti, ale na rozdíl, od jiných zabývajících se pamětí na individuální nebo kolektivní úrovni, modely dvojice se zaměřili na politickou a systémovou úroveň. Politické režimy dělí podle aktérů paměti na spektrum, kam je řadí podle agresivity, a tyto aktéři následně vytváří jednotné, pilířované nebo režimy fragmentované⁴². Orbánovské Maďarsko v tomto světle, jak píše i spoluautorka Anna Selény, patří do fragmentovaných, jelikož žádní koncensus neexistuje nebo kánon neexistuje, a Viktor Orbán se svojí agresivní historickou rétorikou mezi mnemonické válečníky, jeden z archetypů autorů.⁴³

1.2 Od revoluce až po hledání sama sebe a nás samých

Za poslední roky se téma paměti, a historie v kontexte Maďarska stali synonymy pro obecně negativně nahlíženou politiku paměti, a přepisování dějin podle ideologie a chuti vládnoucí moci, tedy strany Fidesz a pětinasobného premiéra Viktora Orbána, předsedy strany.

³⁹ Confino, Alon. "Collective Memory and Cultural History: Problems of Method." *The American Historical Review* 102, no. 5 (1997): 1393. <https://doi.org/10.2307/2171069>.

⁴⁰ Centre français de recherche en sciences sociales, *Antologie francouzských společenských věd: politika paměti*, (Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998), 101, 108.

⁴¹ Tzvetan Todorov, „Zneužívání paměti. In: *Antologie francouzských společenských věd: Politika paměti*“, (*Cahiers du CEFRES. N° 13*), 1998. s. 101.

⁴² Kubik, Jan, and Michael Bernhard (eds), *A Theory of the Politics of Memory*, in Michael Bernhard, and Jan Kubik (eds), *Twenty Years After Communism* (New York, 2014; online edn, Oxford Academic, 21 Aug.

2014), <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199375134.003.0002>

⁴³ Anna Selény, „Revolutionary Road: 1956 and the fracturing of Hungarian historical memory“ in , in Michael Bernhard, and Jan Kubik (eds), *Twenty Years After Communism* (New York, 2014; online edn, Oxford Academic, 21 Aug.

2014), <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199375134.003.0002>

Ačkoliv je lákavé na tento fenomén nahlížet jako na novodobý, to co vidíme dnes je pouze důsledek delších historických jevů a procesů.

Klíčovou součástí politiky paměti je bezpochyby i základ vzpomínání, tedy člověk, ať už jedinec, nebo skupina. Vztah maďarského lidu ke vzpomínání na jisté historické události, jaké jsou tam souvislosti a jaké traumata se na ně pojí a jaký to má vliv na voliče dneška pro touto práci nepředstavuje hlavní cíl, proto se největší pozornosti dostane revoluci z roku 1956, a podílu viny Maďarska na holokaustu a otázky Trianonu, které tvoří svatou trojici politiky paměti, se dostane prostoru menšího.

Po potlačení revoluce 1956 následovalo 30 let, které zásadně formovali její obraz. Jak píše Gábor Gyáni, „vzpomínku na revoluci 1956 zásadním způsobem formovala především krutý teror, který následoval, a také klíčovým byla přítomnost rudé armády. Tyto faktory stály za vynucenou amnézii o kterou se snažil János Kádár, i za neodvratitelným selháním tohoto pokusu“.⁴⁴ Po tomto období ticha, čekala Maďarsko stejná výzva jako i ostatní postkomunistické státy, tedy vypořádání se s minulostí a hledání nové identity kvůli ztrátě té staré⁴⁵. V případě Maďarska vymazání vzpomínky na revoluci, a následné její nahrazení vzpomínkou relativně vysoké životní úrovně způsobilo nostalgii, a tím pádem i polarizaci. Společenskou objednávku po něčem novém, a hlad po někom, kdo ukáže cestu dobře ukazují i plakáty z té doby. Sloganem opoziční MDF se stal velký jarní úklid (Tavaszi Nagytakarítás), a z bývalého režimu se pomalu stával vtip a populární kultura, hlavně z důvodu, že na ní bylo nahlíženo jako uzavřenou kapitolu.⁴⁶

První dekádu maďarské hledání vlastní identity charakterizuje několik věcí, často i protichůdných. Na jedné straně je důležité zmínit politickou rodící se heterogenitu, která začala po pádu režimu, a tím zaniklé jednotě na základě společné cíle. Tomuto fenoménu se práce bude věnovat později, tady stačí říct, že se začali různit výklady především na revoluci 1956 a vytvářít ideologické tábory. Druhá důležitá charakteristika je i přes polarizaci politického prostoru, poměrná vysoká míra objektivitu výzkumu minulosti, jelikož se začali

⁴⁴ Gyáni, Gábor. “Memory and Discourse on the 1956 Hungarian Revolution.” *Europe-Asia Studies* 58, no. 8 (2006): 1200. <http://www.jstor.org/stable/20451314>.

⁴⁵ Ibid. 1199.

⁴⁶ Maya Nadkarni, *Remains of Socialism: Memory And The Futures Of The Past In Postsocialist Hungary* (Cornell University Press, 2020), 1-3

otevírat archivy dekády zneprístupněné režimem, a začala bádací horečka.⁴⁷

Hledání identity po ztrátě té dosavadní je s velkou pravděpodobností moment, kdy se začalo kultivovat ideální prostředí v postsocialistických státech pro politiku paměti a tím spojenou perverzi dějin. Konec studené války měl znamenat nový začátek, a proto bylo synonymum blahobytu známého na Západě. Realita však byla velice odlišná. Místo německého životního stylu, přišel politický chaos a ekonomická nejistota. Pro průměrného člověka se staly pojmy jako Západ, demokracie či liberalismus něčím negativním, a vysoké, avšak marné, naděje na druhý úspěšný pokus, které vážali ke vstupu do EU, tento pocit amplifikovali, s tím že Evropa tyto hodnoty a ideály představovala a z negativního pohledu se stala otevřené nevraživost.

Vysvětlení nabízí Francis Fukuyama ve svojí eseji o liberální demokracii jakožto konci dějin. Postmoderní liberální demokracie se vyznačuje mícháním kultur, progresivními hodnotami a kanonizovanou minulostí, která nemá velký vliv na současnost. Do tohoto stavu se dá dospět v případě blahobytu a spokojenosti, který lidem toto uspořádání přineslo.

Ovšem když se slibovaný blahobyt nedostaví, jak v případě většiny satelitů východního bloku, z mnoha důvodů začne růst frustrace, představuje to příležitost pro politické aktéry využít minulost, pro získání přítomnosti. Politika paměti je hlavní linie obrany před koncem dějin⁴⁸. V extrémních případech se z toho může stát i jak píše filozof Umberto Eco kult tradice (Cult of Tradition), jedna ze známek fašismu, kdy se ústřední ideologií stane obnova nikdy neexistujícího blahobytu z dob minulých.⁴⁹

1.3 Boj v přítomnosti za budoucnost pomocí minulosti

V tomto prostředí nespokojenosti a frustrace od změny režimu uviděl Viktor Orbán a Fidesz příležitost jak si upevnit pozici. Kariéra Viktora Orbána začala, když se proslavil jako řečník na znovu pohřbení Imreho Nagye v roce 1989, a už tehdy bylo zřejmé že politika paměti

⁴⁷ Balázs Trencsényi, „'Politics of History' and Authoritarian Regime-Building in Hungary“, in *NAtional History and New Nationalism in the Twenty-First Century: A Global Comparison*, ed. Niels F. May a Thomas Maissen (Milton: Taylor&Francis Group, 2021): 72.

⁴⁸ Paul Connerton, *How Modernity Forgets*(Cambridge: Cambridge University Press, 2009).

bude fungovat na maďarského voliče v regionu, kde jak píše historik Tony Judt bylo příliš vzpomínek, a příliš minulosti.⁵⁰ Viktor Orbán nebyl v tomto ohledu speciální, v podstatě všechny relevantní porevoluční politické strany se snažili pracovat s historií a vzpomínáním, ale rozhodně on se stal průkopníkem pole. Právě i kvůli této pluralitě se vytvořilo prostředí, kde se trhu podobným způsobem začali politické strany mezi sebou soutěžit jako firmy, produktem se stal vlastní výklad dějin, a volič zákazníkem. Jak píše András Keszei, minulost se stala komoditou, a dostala novou relevanci jakožto zdroj nové osobní i kolektivní identity.⁵¹

První vážnější příležitost mobilizovat za pomoci dějin přišla v roce 1998, kdy se dostal Fidesz k moci. V té době ještě Viktor Orbán nemluvil o iliberální politice paměti, jako po znovuzvolení v roce 2010, ale už se začali pohybovat ve vodách manipulace minulosti. Historik Péter Apor datuje pokus Fideszu o budování národní hrdosti už v roce 2000, při příležitosti výročí založení státu, hlavním tématem dne však stále zůstávala revoluce 1956.

V tomto ohledu si Fidesz vybral narativ o národní revoluci, na které se podíleli občané, tedy revoluce buržoazní, narativ, který si ke konci 90tých let zcela zprivatizovali. Maďarsko bylo v tomto směru speciální, jelikož soupeřících výkladů bylo pozoruhodné množství.⁵² Velkou změnu představovala už začatá demolice nebo přemísťování památníků, kdy se jak se domnívá György Szücs, z postav označených za vyvrhely a zločince stávali idoly a hrdinové.⁵³ Dvě události, které nastínili budoucnost. První představuje 10té výročí revolučního roku 1989, kdy pozvaní hosté ze zahraničí, jako Helmut Kohl byly požádání, aby vynechali proslov. Většina logicky účast odmítla, a prostor zcela zahltil proslov vládních představitelů. Hlavní ideová linie představovala tvrdá linie mezi komunisty a antikomunisty, klasická šablona my proti nim, na které Fidesz postavil svůj historický výklad nejen revoluce 1956 ale i Holokaustu. Druhým se stalo předání kontroverzního domu teroru, o kterému se

⁵⁰ Tony Judt, (1992) „The Past Is Another Country: Myth and Memory in Postwar Europe.“, *Daedalus* 121, č.4 (1992): 99. <https://www.eastjournal.net/wp-content/uploads/2018/05/judt-1992.pdf>

⁵¹ Keszei, András. “Memory and the Contemporary Relevance of the Past.” *The Hungarian Historical Review* 6, č. 4 (2017): 805-06. <http://www.jstor.org/stable/26374407>.

⁵² Melinda Harlov-Csörtán, „Betrayal of Memory in Hungarian Public Memorials of the Twentieth Century“ in *Traitors, Collaborators and Deserters in Contemporary European Politics of Memory: Formulas of Betrayal*, ed. Gelinada Grinchenko a Eleonora narvselius, Springer International Publishing AG, 2017.

⁵³ Ibid.

bude věnovat práce v následující kapitole.

Od první vlády Fideszu z přelomu milénia až po nastolení toho co dnes označují za hybridní režim se z nich stali skuteční podnikatelé s pamětí, neboli memory entrepreneurs.⁵⁴ I přes nucený pobyt v opozici se nepřestali soustřeďovat na minulost, a za pomoci ní kdy mobilizovali davy proti vládě nakreslením paralely mezi boji v roce 1956 a těmi dnes, dosáhli pádu levicové vlády Ference Gyurcsánye, kdy sebe stavěli do pozice lídra v boji proti postkomunistům, pojem který rádi používali. V černobílém světovidění, který prosazovali, byl Fidesz, který představoval pravdu, a všechny ideály revoluce 1956, motiv na které postavili anti-Gyurcsányovskou kampaň z roku 2006, a oni, kteří představovali přesný opak.

I přes hegemonii, kterou do té doby vládly pravicové scéně se objevila výzva o hegemonii v podobě další konzervativní, ve skutečnosti spíše krajně pravicové a nacionalistické, strany Jobbik. Tato strana zažila největší úspěch před rokem 2010, kdy skládala vládnoucí koalici předtím než ho vystřídal Fidesz. V době hlubokého rozčarování levicí se politicky silný, a hodnotově podobný Jobbik jako přirozený a také největší rival Fideszu. Jak píše i Ákos Hollányi, Fidesz a Jobbik operovali na tom samém mnemonickém poli, i přes to že v rétorice lídrů po roce 2010 jsou badatelné rozdíly, hlavně v tom že Fidesz se nebojí jít více do minulosti, zatímco Jobbik hledal spíše v současnosti až do roku 1956.⁵⁵

První dvě dekády maďarské třetí republiky, co se týče politiky paměti a diskurzu o minulosti se nesli převážně v rámci domácí politiky. Otevírání se Východu toto dramaticky změnilo a paměť se stala nástrojem i zahraniční politiky, téma, které se podrobně věnoval Eric Langenbacher, jak píše, domácí interpretace dějin mají a budou mít vliv i na mezinárodní vztahy.⁵⁶ Každý stát má svoje historické spojence, i historické nepřátele, na kterých vinu si pamatují i generace po událé křivdě. V Maďarsku to bylo podobně, až do doby než Fidesz získal de facto nekontrolovanou moc ústavním vítězstvím v roce 2010, a začal se sociálním

⁵⁴ Autry, Robyn. "1. Memory Entrepreneurs: History in the Making" In *Desegregating the Past: The Public Life of Memory in the United States and South Africa*, 27-65. New York Chichester, West Sussex: Columbia University Press, 2017. <https://doi.org/10.7312/autr17758-005>

⁵⁵ Ákos Holányi, „Memory politics and European integration on the Hungarian Right: a comparative analysis of the rhetoric Viktor Orbán and Gábor Vona“ (diplomová práce, unvierzita Karlova, 2023), 42.

⁵⁶ Langenbacher, Eric, and Yossi Shain, eds. *Power and the Past: Collective Memory and International Relations*. Georgetown University Press, 2010. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt2tt597>.

inženýrstvím.

Začali stavět politiku na historických křivdách, které ukazovali domnělé zrady Západu. Maďarsko má komplikovanou historii hledání identity, kdy geograficky leží ve středu, a většinou dějin bylo součástí buď Západní mocností, jako v případě Rakousko-Uherska, nebo pod vlivem Východu jako v případě turecké či sovětské okupace. Někteří tento vnitřní kulturkampf datují až k počátkům státu, kdy proti sobě stály sv. Štěpán, představitel Západního křesťanství proti Koppányovi, který byl symbolem toho tradičního se svým pohanstvím.⁵⁷ Nová mezinárodní politika paměti navázala na tradice z té domáčí, především na věčnou roli oběti, a nadevše svatou maďarskou suverenitu. Tyto koncepty dokonale posloužili na legitimaci jak iliberální demokracie, jelikož jak tvrdí Viktor Orbán liberalizmus útočil na suverenitu, a tím se stalo Maďarsko opět obětí, tentokrát jak vysvětlil Viktor Orbán při 60 výročí revoluce 1956, Bruselu. Brusel se stal symbolem, jakousi směsicí všech historických křivd, které Maďaři postihlo, postihuje a bude postihovat.

⁵⁷ Gellért Rajcsányi „, Viktor Orbán’s Hungary: Orbanist Politics and Philosophy from a Historical Perspective“ *Konrad Adenauer Stiftung*, 2018, https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=8e914238-5bca-e235-e176-f8d502f4a33f&groupId=288143

2. Historický kontext- Revoluce 1956

Maďarská revoluce se tradičně datuje mezi 23. říjen od vypuknutí protestů v hlavním městě, až po 4. listopad, kdy revoluce byla poražena sovětským vojskem. Ovšem, je důležité zmínit, že samotné revoluci předcházela řada událostí menších či větších, např. nepříznivá ekonomická i společenská situace, ale i zahraniční události, kterých kombinací vznikly osudné události výše zmíněných podzimních dnů.

V Maďarsku hned poté, co se moci chopili komunisti na konci 40tých let na čele s Mátyásem Rákosim začali prosazovat podobné reformy jako v Sovětském svazu, tedy agresivní centralizaci na čele s všemocnou komunistickou stranou a násilnou kolektivizaci. Podobně, jako vyústila kolektivizace ve 30. letech k ekonomické a humanitární katastrofě v Sovětském svazu, tak i v Maďarsku způsobila rozsáhlé škody v produkci a dostupnosti některých produktů. Následky začaly v Maďarsku naplno pociťovat už v roce 1951, kdy po předchozích letech, bylo vedení nuceno zavést přídělkový systém. Toto je možné považovat za bezprecedentní, jelikož se jedná o zemi která byla po staletí soběstačnou agrární velmocí, Jak ilustruje i sbírka dokumentu od trojice Békés, Byrne a Rainer, maďarský komunismus v následujícím roce dosáhl stavu krize, a nevěle rolníků se přetavila do prvních protestů.⁵⁸

Nestabilní situaci dále zhoršila náhlá Stalinova smrt v roce 1953, po které následovalo štěpení komunistické strany na ortodoxní komunisti, jakým byl i Mátyás Rákosi přezdívaný Stalinův nejlepší žák, a na reformisty, v jejichž čele stanul Imre Nagy. Ještě v tomtéž roce byl, Mátyás Rákosi povolán do Moskvy, kde zprvu neuvažovali o jeho odvolání s ohledem na jeho dosavadní oddanost. Situace se změnila na červencovém zasedání nového politbyra, kde se rozhodlo že Rákosi musí abdikovat, jak se i krátko po návratu maďarské delegace 17. července stalo⁵⁹. Novým předsedou se stal Imre Nagy, který vyhlásil politiku Nového kurzu. Tímto se mimo jiné zpomalila kolektivizace, byla vyhlášena amnestie vztahující se na politické přestupky, ale pokusil se i zlepšit vztahy s církví⁶⁰. Neméně důležité bylo také i

⁵⁸ Csaba Békés, Malcolm Byrne, János Rainer, *The 1956 Hungarian Revolution : a History in Documents* (Budapest ; New York :Central European University Press, 2002): 1.

⁵⁹ Jan Adamec, „Rákosi versus Nagy: maďarská destalinizační předejhra 1953-1955“, *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů* 10, č. 1 (2016): 16, <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1601/013-024.pdf>.

⁶⁰ Jan Adamec, „Maďarsko 1956: od reformy socializmu až k národnímu povstání“ (disertační práce, Univerzita Karlova, 2015), 55.

prozkoumání už ukončených soudních procesů, a zahájení nových proti notorickým představitelům režimu jakým byl i ředitel státního úřadu pro ochranu (Államvédelmi hatóság, ÁVH), maďarské tajné policie, Péter Gábor⁶¹. Ani Nagyova hvězda nestoupala dlouho, zatímco prosazoval reformy, v pozadí pracoval Mátyás Rákosi, a čas trávil přesvědčováním Moskvy, že jeho odvolání bylo chybou. Léta intrik se ukázali úspěšnými, a 18. dubna 1955 byl Nagy skutečně vyměněn Andrássem Hegedúsem na postě premiéra. Dále byl Nagy také vyloučen ze strany a přišel i o tituly.⁶² Nebyla to ovšem poslední výměna na tomto postě před revolucí. Premiérem byl i Ernő Gerő, tzv. Gerő Interregnum, který vládl v roce 1956 až do revoluce kdy ho veřejnost přinutila vrátit funkci Nagyovy.

Jedním z nežádaných vedlejších produktů oficiálního znovuotevření starých procesů byla rehabilitace některých kteří padli za obět' čistkám. Nejvýznamnějším se stal případ komunistického politika László Rajka, který byl v roce 1949 odsouzen a následně popraven. Kamenem úrazu se stal jeho pohřeb, který se uskutečnil za pozoruhodných okolností. Vdova Júlia Rajk využila přetrvávající slabosti režimu a vydobyla si, aby se pohřeb manžela uskutečnil 6. října, tedy v den kdy byly popravení velitelé revoluce 1848/49 ve městě Arad. Tato symbolika se nedala přehlédnout. Jak se přiznala přátelům,; „Proces jejího manžela byla zorganizovaná šou, takže by jí měl být i jeho pohřeb.“⁶³ Strana si dobře uvědomovala, jaký má pohřeb potenciál, ale nakonec nedokázala zabránit účasti více než 350 000 lidí, kteří pokládali věnce s odkazem „nikdy nesmíme zapomenout.“⁶⁴ Samotný počet účastníků spolu s odkazem a všeobecnou náladou v republice, nastínil události následujících dní.

První už zcela otevřený počín neposlušnosti režimu přišel 16. října kdy na Technické univerzitě ve městě Szeged, byla založená první na režimu nezávislá studentská organizace Svaz maďarských univerzitních a vysokoškolských studentů (Magyar Egyetemisták és Főiskolások szövetsége, MEFESZ), sloužící jako alternativa pro svaz pracující mládeže (Dolgozó Ifjúság Szövetsége, DISZ), a která dle historika Csaby Jancsáka, byla první jiskra

⁶¹ Ibid..

⁶² Jan Adamec, „Rákosi versus Nagy: maďarská destalinizační předehera 1953-1955“, *Pamět a dějiny: revue pro studium totalitních režimů* 10, č. 1 (2016): 23, <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1601/013-024.pdf>.

⁶³ Pető, Andrea, „Hungary 1956: Júlia Rajk or the Power of Mourning.“ *Clio. Women, Gender, History*, č. 41 (2015): 143. <https://www.jstor.org/stable/26273634>.

⁶⁴ Ibid.,144.

revoluce, podle čehož nazval i svoji knihu o této organizaci⁶⁵. Hnutí studentů se přetavilo do řetězové reakce kdy se postupně přidávaly další univerzity, a v předvečer revoluce se vedly vášnivé debaty o budoucnosti. Na 23. října byl naplánovaný pochod který měl začít u Petőfiho sochy a pokračovat měl až na náměstí generála Bema.

To, co začalo jako klidný pochod, se právě tam roztržilo. Někteří se vrátili na koleje, další se zúčastnili jiných akcí, ale byly i takové co byly zklamání že disciplína při pochodu přišla vniveč.⁶⁶ Ve stínu sochy generála Bema se také poprvé objevil zásadní symbol revoluce, maďarská vlajka s vystříženou dírou uprostřed kde původně byla komunistická insignie. Pochod nebyla jediná událost téhož dne, v jiných částech města probíhali rovněž ostré střety s policií. Při budově rádia, se lidé snažili dostat dovnitř s cílem přednést svoje požadavky v přímém přenosu. Tyto snahy vyústily ve střelbu do davu ze strany příslušníků státního úřadu pro ochranu (Államvédelmi hatóság, ÁVH).⁶⁷ Lehčí nebyla situace ani před parlamentem, kde se shromáždil dav o síle 200 000 osob, který se neúspěšně snažil upokojit budoucí premiér Imre Nagy.⁶⁸ Nejradiálnějším symbolickou kapitolou toho dne však byl bezpochyby osud sochy Stalina, kterého oddělená hlava a svržené tělo.

Ani následující den se nevyvíjel o moc lépe pro režim. Po rozsáhlých protestech bylo jmenováno nové vedení, na jehož čele, stál Imre Nagy. Pozici prvního sekretáře si získal, aspoň dočasně, než ho o den později nahradil János Kádár, soudruh Gerő⁶⁹. Kromě nové vlády také pokračovaly boje v ulicích. Vzniklo vícero opevnění kde se zkoncentroval odpor, z těchto byla nejvýznamnější budova kina Corvin, která díky svému tvaru dávala výhodu brancům před útočníky. Události přilákali i pozornost sovětského politbyra, které vyslalo

⁶⁵ Csaba Jancsák, *Az 1956-os forradalom indítószikrája- A szegedi MEFESZ*(Szeged: Belvedere Meridionale, 2016).

⁶⁶ Mária Palasik, „Dnes máte důležitější úkol, než je mechanika: studenti budapešťské technické univerzity během maďarské revoluce 1956”, *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů* 10, č. 1 (2016): 48, <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1601/040-053.pdf>.

⁶⁷ Árpád von Klimó, *Hungary Since 1945* (Milton: Taylor & Francis Group, 2017): 48.

⁶⁸ Terry Cox, “Hungary 1956.” *History Ireland* 14, č. 3 (2006): 41.

<http://www.jstor.org/stable/27725463>..

⁶⁹ George Ginsburgs, “Demise and Revival of a Communist Party: An Autopsy of the Hungarian Revolution.” *The Western Political Quarterly* 13, č. 3 (1960): 783–785. <https://doi.org/10.2307/444111>.

soudruhy Suslova a Mikoyana situaci zhodnotit.⁷⁰

Ve třetí den revoluce se u hotelu Astoria objevila skupina 800 lidí, která se pak za doprovodu tanků, vydala k parlamentu, kde už netrpělivě čekal na projev premiéra Nagye dav čítající 20 000 osob. U parlamentu se však objevily tanky a začala střelba do davu. Okolnosti nejsou dodnes potvrzené, existují svědectví o tom, že střílela ÁVH ze střechy budovy ministerstva zemědělství, ale jsou i tací kteří trvají na podílu šéfa KGB generála Serova, který se rovněž v té době nacházel v Budapešti.⁷¹

Po střelbě u parlamentu se protesty utichly aspoň co se týče hlavního města, 26. října se uskutečnila střelba u kasáren v městě Mosonmagyaróvár, kde lid několik důstojníků armády i následně zlynčoval. V hlavním městě byla mezitím 27. jmenována nová vláda, v pořadí Nagyova druhá. Další den, tedy 28. října měl staronový premiér projev v rádiu, kde se snažil vyhnout označení kontrarevoluce, pojmu, který by se sebou nesl jednoznačnou potřebu vojensky zasáhnout a udusit jí. Snad nejdůležitějším jeho krokem, a jednou z významných reforem bylo zrušení nenáviděné maďarské tajné policie (Államvédelmi hatóság, ÁVH). Po zrušení volali studenti od samého začátku, jelikož ho vnímali za relikv Rákosiho teroru.⁷² Toto rozhodnutí vyhovět maďarskému lidu vyvolalo vlnu nedůvěry mezi soudruhy v sovětském Politbyru, kteří začali shledávat vojenskou intervenci jako nevyhnutelný krok.

Po předchozích dnech se 30. října udála pro revoluci zásadní událost. U budovy stranického velení, kde po přetržkách mezi ulicemi a bezpečnostním aparátem došlo k masakru příslušníků policie, což zdokumentoval i fotograf John Sadovy pro magazín LIFE, které hojně využívala propaganda k pošpinění revolucionářů.⁷³

Následující den, po událostech z Náměstí republiky, která otrásla komunistickými strukturami, přišla další rána pro revoluci. Imre Nagy uskutečnil jednu z jeho

⁷⁰ Kramer, Mark. "The Soviet Union and the 1956 Crises in Hungary and Poland: Reassessments and New Findings." *Journal of Contemporary History* 33, č. 2 (1998): 186.
<http://www.jstor.org/stable/260972>.

⁷¹ Louis Archard, *Hungarian Uprising : Budapest's Cataclysmic Twelve Days 1956* (Havertown: Pen & Sword Books Limited, 2018): 66.

⁷² JOHANNA GRANVILLE, "'Caught with Jam on Our Fingers': Radio Free Europe and the Hungarian Revolution of 1956" *Diplomatic History* 29, č. 5 (2005): 836.
<http://www.jstor.org/stable/24915109>.

⁷³ John Sadovy, „The 1956 Hungarian Revolution-in picturesL, *Guardian*, 10. listopadu 2016, <https://www.theguardian.com/world/gallery/2016/nov/10/1956-hungarian-revolution-in-pictures>

nejradikálnějších reforem, a to tedy otevření se konceptu koaliční vlády, a tím i logické zrušení vlády jedné strany, jeden ze základních principů režimů napříč Východním blokem. Tím se nejen omezila moc Maďarské strany pracujících (*Magyar Dolgozók pártja*, MDP), ale byla rovnou zrušena, a nahrazena novou Maďarskou socialistickou dělnickou stranou (*Magyar Szocialista Munkáspárt*, MSZMP) která měla znamenat omezenou moc, ale zároveň se hlásila ke komunistickým ideálům.

Další den ráno proběhlo schválení vystoupení Maďarské republiky z Varšavské smlouvy a vyhlášení neutrality vládou, zaujetí podobné pozice jako mělo Rakousko.⁷⁴ Ve stejném čase se také začali nad Imre Nagyem stahovat mračna, a zatím s oficiálním důvodem zajištění logistiky stažení vojsk začala sovětská armáda obsazovat letecké uzly. Vojáci maďarské armády dostali rozkaz nezasahovat, a tak mohli Sověti pokračovat ve své činnosti, což, jak se ukázalo, bylo zajištění cesty leteckými prostředky ze země pro vysoce postavené funkcionáře před chystanou invazí vojsk, o které už bylo téměř rozhodnuto. Předtím se ještě generální tajemník SSSR Chruščov radil, a druhý den, tedy 31. října v Bukurešti s tím obeznámil i ostatní hlavy států Varšavské smlouvy. V předvečer začátku konce maďarská, už koaliční vláda, jednala s představiteli Sovětského svazu v naivním domnění, že dokáží situaci odvrátit a upevnit si pozici. Jejich snaha však byla odsouzena k neúspěchu od první chvíle. Večer se konal banket k příležitosti rokování, ale ten skončil fiaskem, když se najednou objevili příslušníci policie a zatkli představitele Nagyovy 3. vlády.

Před rozbřeskem ve 4 hodiny a 15 minut započala operace Vikhr, krycí název pro sovětskou intervenci s cílem rozdrtit maďarský reformní experiment.⁷⁵ Operace se zúčastnilo okolo 60 tisíc sovětských vojáků a za cíl měla likvidaci vlády Nagye, nastolení už posvěcené vlády Kádára, a rozdrčení jakéhokoliv odporu. Imre Nagy ukončil svojí politickou kariéru krátkým oznámením o začátku operace v rádiu, a poté se svými druhy našel útočiště na Jugoslavské ambasádě.

Chceme-li nalézt oficiální konec revoluce lze ho stanovit jen obtížně. Většina zdrojů

⁷⁴ David A.J. Reynolds, *Revising History in Communist Europe : Constructing Counter-Revolution in 1956 and 1968* (London: Anthem Press, 2020): 54.

⁷⁵ Paul Lendvai a Ann Major. "Operation Whirlwind and Kádár's Phantom Government." in *One Day That Shook the Communist World: The 1956 Hungarian Uprising and Its Legacy*, eds. Paul Lendvai (Princeton University Press, 2008), 149–62.

označuje za konec 4. listopadu, kdy začaly sovětské jednotky s obsazováním maďarských měst. Toto datum je ovšem problematické, jelikož boje s větší či menší intenzitou, pokračovaly i následující týdny. Jak píše dvojice Bell a Gilbert, intenzivní boje trvaly do 14. listopadu, s tím že odpor pokračoval až do konce měsíce. Celkově si boje vyžádali 2500 maďarských a 700 sovětských životů.⁷⁶ I přes to, že boje se zbraní v ruce skončily, nespokojenost lidí s režimem neodešla. Protesty z různých důvodů, různých zájmových skupin pokračovali i do nového roku 1957, a rovněž si vyžádaly životy.

I přes trvající boje, jak už bylo zmíněno, se 7. listopadu udál návrat nového domnělého premiéra posvěceného sovětským politbyrem, Jánose Kádára. Do hlavního města ho museli v doprovodu armády přivést na sovětském tanku typu T-34, jelikož ho nedokázali bezpečně přepravit letecky.

János Kádár, bývalý první sekretář, a spolupracovník Imreho Nagye, byl pár dní před tím vybrán jako jeho nástupce během svého pobytu v Moskvě, poté co ho i s rodinou, jako i jiné vysoce postavené činitele, převezli kvůli jejich bezpečí do Sovětského svazu. Po svém návratu ho ihned pověřil vedením vlády István Dobi, prezident republiky, který stejným dechem odňal pověření Imreho Nagye, a po slavnostním složení přísahy 7. listopadu se *de iure* moci ujala Kádárova vláda vyhlášená 3. listopadu.⁷⁷

Po nástupu moci musel nový premiér čelit řadě problémů. První bylo upevnění si moci všemi dostupnými prostředky. Jelikož jeho předchůdce Imre Nagy v první týden revoluce 28. října zrušil státní úřad pro ochranu (Államvédelmi hatóság, ÁVH), byla založená nová organizace nesoucí název Karhatalom, která měla zaujat jeho místo. Následovaly rozsáhlé čistky a soudní procesy, které se v 231 případech skončily rozsudkem smrti, a jak pravý historik Miklós Horváth, i sám Kádár se později přiznal Michailovi Gorbačovovi že cílem bylo pomstít oběti kontrarevoluce, tím dospěli k číslu 224, ale podle údajů databáze procesů Perek56 bylo nakonec popraveno 231 osob⁷⁸. Represe se utišily až na začátku 60. let

⁷⁶ P. M. H. Bell, a Mark Gilbert, *The World Since 1945 : An International History* (London: Bloomsbury Publishing Plc, 2017), 98.

⁷⁷ Kádár János első kormányának jegyzőkönyvei 1956. nov.7-1958. jan. 25., Magyarországi Nemzeti Archiv, Budapest, Magyar Országos Levéltár kiadványai II., Forráskiadványok 48., str. 9

⁷⁸ Gábor Csikós, „A Kádári megtorlás rendszerének jellemző interdiszciplináris megközelítésben“ *újkor.hu*, 19. prosince 2022, <https://ujkor.hu/content/a-kadari-megtorlas-rendszerenek-jellemzoi-interdiszciplinaris-megkozelitesben>.

amnestiemi osvobozujícími vězně odsouzené v souvislosti s událostmi roku 1956.

Zástupy lidí, kteří nebyli ochotní vyčkat na jistou represivní odpověď státního aparátu, se přiklonily k emigraci. V té době šlo o druhou největší utečeneckou vlnu, kterou předčila jen migrační vlna po skončení druhé světové války. Podle dostupných údajů překročilo maďarsko-rakouské hranice v období druhé poloviny 1956 až do počátků roku 1957 přibližně 200 000 osob. K tomuto masovému exodu převážně studentů a účastníků revoluce přispělo i to, že na hranicích chyběly před Kádáristskou reorganizací hraniční kontroly které zapříčinilo zrušení úřadu pro ochranu (Államvédelmi hatóság, ÁVH) pod kterého agendu spravování hranic patřilo.⁷⁹ Desítky tisíc osob se vydaly do Německo, Velká Británie, Kanada či Spojené Státy Americké.

Nejznámějším, ne ovšem dlouho trvajícím, projevem náklonosti a podpory pro věc mladých Maďarů, se stala obálka časopisu Time, kterou lze dnes vidět v podobě freska v centru Budapešti na Wesselényiho ulici, kde byly vyobrazení revolucionáři, a “Hungarian freedom fighter“ získal titul člověka roku 1956.

⁷⁹ Bencsik Péter, „Passport and Visa Policy of the Kádár Regime“, *Chronica* 3 (2003): 133. <https://core.ac.uk/download/pdf/229398673.pdf>.

3. Vývoj vzpomínky na revoluci 1956

3.1 Porevoluční období až po konec 80tých let (1956-1989)

Předešlá kapitola se věnovala revolučním událostem z října 1956 v Maďarsku, vrcholu dlouholetého napětí mezi obyvatelstvem a Rákosim. Výsledek tvořila výměna vedení KS, zatčení a smrt tisíce opozičníků i příslušníků bezpečnostních složek, a jedna velká výzva pro nového generálního tajemníka Jánose Kádára.

Za pomoci Rudé armády, v té době už přítomné v Maďarsku, si svižně poradil s ozbrojenci i opozičními politiky. Zmírnění politického napětí, a legitimizace vlastní moci si ovšem vyžadovalo jemnost a cit, nejen popravy a tanky. Veterán politiky János Kádár si dobře uvědomoval křehkost svojí moci, ale i celého komunistického režimu.

Nejdřív musel vysvětlit, čím si vlastně Maďarsko prošlo. Pro tento účel zvolil mezi komunisty oblíbení a úspěšní narativ o kontrarevoluci s příměsí fašismu a zahraničního vlivu. Na rozkaz státu, měli kraje začít sbírat materiály, a vydávat vlastní “bílé knihy“ o údajném bílém teroru. V roce 1957, vyšla čtyřsvazková, kanonistická studie revoluce, se symbolickým bílým obalem, proslulá pod kolektivním názvem *Kontrarevoluční síly v rámci říjnových událostí v Maďarsku (Ellenforadalmi erők a magyar októberi eseményekben)*. Obsahu se věnoval historik Csaba Horváth, a jak píše, každý svazek měl jinou tematiku. První kniha se zaměřila na Rákosiho podíl, jelikož jeho špatná politika měla vyvolat nevělu lidu. Druhá objasňovala teror na venkově i v hlavním městě, s důrazem na přičinění zahraničních sil, třetí mluvila o obětech, samozřejmě těch na straně státu, ne revolucionářích, a čtvrtá měla politickou dimenzi s úvahami o koaličních vládách. Ve shrnutí, měli vykreslit obraz revoluce která se rozmohlo vinou Rákosiho ekonomické a politické neschopnosti, dále podnícenou ze zahraničí, a s návazností na fašisty z doby bývalé.⁸⁰

Ve kontextu studené války každá událost odehrávající se na území jednoho z táborů, i v případě satelitů, si vyžadovala reakci pro tábor druhý, především záchrany vytvořeného obrazu síly a stability.

V tomto případě pro tento účel posloužil propagandistický titul *Pravda o Maďarsku (The*

⁸⁰ Horváth Csaba, „Az 1956-os forradalom képe a hivatalos politikai- és történelem felfogásban (1957-1989)“, *JURA* 13, č. 2 (2007): 68, https://jura.ajk.pte.hu/JURA_2007_2.pdf.

Truth about Hungary) z pera amerického akademika, a také známého komunisty Herberta Apthekera, který konspiraci o kontrarevoluci přenesl do anglosaského světa. Dalším nástrojem se stali fotky Johna Sadového, kterého mnohokrát publikovali v magazínech, a který se původně snažil zachytit touhu po svobodě utlačovaných. V očích komunistické propagandy ovšem představovali důkaz barbarství domnělých Horthyovských fašistů bojujících v ulicích Budapešti proti “vládě lidu”.⁸¹ Zahraničí tvoří obzvláště důležitou část vývoje vzpomínky na revoluci, jelikož dlouhá léta to byl jediný zdroj informací pro Maďarské obyvatelstvo. Stanice jako je BBC, nebo legendárního rádia svobodná Evropa⁸², pravidelně, hlavně při každoročním výročí, přinášeli svědectví nebo vzpomínky revolucionářů v emigraci, ale objevili se i dokumentární pořady a polemiky.

Kromě vytvoření kontrarevolučního narativu a totální centralizace informačního prostoru kolem revoluce '56, přišel Kádár i s druhým způsobem jak si upevnit moc. Komunistický režim, přistoupil k plánu zlepšení životní úrovně lidu za pomoci kvazi tržních reforem, vyústili do toho, co se stalo známým pod pojmem gulášový socialismus v první polovině 60. let. Zjednodušeně se dá říct, že šlo o nepsanou dohodu, kde výměnou za nezpochybnování legitimacy komunistů si mohli lidé více dovolit v soukromí. Jak píše Beth Greenová, v Maďarsku začali reformy z potřeby, než-li z vůle po revoluci 1956 a nepopulární přítomnosti sovětských vojsk.⁸³ Tímto chtěli zajistit podporu lidu, a jak prohlásil János Kádár, „kdo není proti nám, je s námi“.⁸⁴

Jak píše Hannah Arendt, v roce 1957 se ještě konala veřejná pieta pro revoluci⁸⁵, ale poté nastoupila vynucená amnézie spolu s apatií, které si všimnul Gábor Danyi⁸⁶, charakterizující situaci po 10 letech, kdy už nastoupil gulášový komunismus. Propaganda, ale i zvýšení

⁸¹ Poggi, Isotta. “The Photographic Memory and Impact of the Hungarian 1956 Uprising during the Cold War Era.” *Getty Research Journal*, č. 7 (2015): 200. <https://doi.org/10.1086/680747>.

⁸² Danyi, Gábor. “Phantom Voices from the Past: Memory of the 1956 Revolution and Hungarian Audiences of Radio Free Europe.” *The Hungarian Historical Review* 5, č. 4 (2016): 790–813. <http://www.jstor.org/stable/44390815>.

⁸³ Beth Greene. “Selling Market Socialism: Hungary in the 1960s.” *Slavic Review* 73, č. 1 (2014): 113. <https://doi.org/10.5612/slavicreview.73.1.0108>.

⁸⁴ Simon István, „Aki nincs ellenünk, az velünk van“ *Magyar Nemzeti Levéltár*, 22. května 2015, https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/aki_nincs_ellenunk_az_velunk_van.

⁸⁵ Arendt, Hannah. “Totalitarian Imperialism: Reflections on the Hungarian Revolution.” *The Journal of Politics* 20, č. 1 (1958): 5–43. <https://doi.org/10.2307/2127387>.

⁸⁶ Danyi, Gábor. “Phantom Voices from the Past: Memory of the 1956 Revolution and Hungarian Audiences of Radio Free Europe.” *The Hungarian Historical Review* 5, č. 4 (2016): 790.

životní úrovně v kombinaci s přítomností Rudé armády dosáhli cílů, a revoluce 1956 na dalších 30 let zůstala zahalena tichem.

3.2 Pád režimu a hledání nové cesty (1989-2000)

Pára gulášového komunizmu se začala zvedat až v 80tých letech, kdy začali kolísat základní pilíře dohody, které zapříčinila ekonomická stagnace a změna ve vedení ústředního výboru, kdy byl zvolen János Berecz. Přestože byl jedním z duchovních otců konspirace o kontrarevoluci, pokusil se nabídnout Maďarům podobný obchod jako Kádár. Oficiální média dále pokračovali v zaběhnutých kolejích, a dokonce vyšla i nová série zaměřená na tento účel s názvem *Dějiny žijící s námi (Velünk élő történelem)*.⁸⁷

Všechna tato snaha byla do značné míry zbytečná. S blížícím se revolučním rokem 1989 bylo čím dál jasnější že vláda komunistů se blíží ke konci. Na stranickém kongresu z roku 1988 už převládali reformisti i ve straně, a zanedlouho na to se spojila i opozice, pod záštitou opozičního kulatého stolu (Az Ellenzéki kerekasztal, EKA), která sdružovala různé organizace, ale i předtím zaniklé a tehdy znovuzrozené politické subjekty⁸⁸. Všechny snahy vyvrcholili v červnu 1989, kdy proběhlo slavnostní znovu pohřbení ústřední osobnosti 1956, Imreho Nagye. Na události na náměstí hrdinů v Budapešti zúčastnilo podle některých údajů až 250 tisíc lidí.⁸⁹ Celou událost provázelo i založení výboru pro zadostučinění spravedlivosti (Történelmi Igazságtételi Bizottság, TIB), a především proslovy od bývalých revolucionářů až přes současné i vycházející politické hvězdy. Mezi šesticí vystupujících byl i málo známí student práva jménem Viktor Orbán, který publikum zaujal svým ohnivým projevem. Sociológ Miklós Sükösd ho dokonce označuje „za nejdůležitější proslov maďarské tranzice od komunizmu k demokracii“ a ten který z Viktora Orbána rázem udělal

⁸⁷ Ibid., 792-94.

⁸⁸ Swain, Nigel. "The Fog of Hungary's Negotiated Revolution." *Europe-Asia Studies* 58, č. 8 (2006): 1348. <http://www.jstor.org/stable/20451321>

⁸⁹ Péterfi Gábor, „Nagy Imre és társainak újratemetése“, *Rubicon.hu*, 16. června 1989, <https://rubicon.hu/cikkek/nagy-imre-es-tarsainak-ujratemetese>

„celostátně známou politickou osobnost“.⁹⁰

Už tehdy se však ukázal zásadní problém, který dominoval následující dekádě ve spojitosti s diskurzem o revoluci 1956. Každý zúčastněný promlouval o jiné verzi sledu událostí, a kromě anti režimového tónu měli pramálo společného. Viktor Orbán vyhlásil, že „komunismus a demokracie jsou neslučitelné koncepty“, Miklós Vásárhelyi předseda TIB, zase mluvil o „Nagyovi, jakožto o moderním demokratovi“, a Imre Mécs, bývalý odsouzenec na smrt za jeho účast na revoluci, zase o „svatých harantech, o jednoduchém lidu ulice“ který se vzepřel diktatuře.⁹¹

Po de facto pádu režimu, a hledání demokratické cesty, se revoluce 1956 stala ústředním tématem. Význam pro mladý stát, 3. maďarskou republiku, ukazuje i fakt že se na ní přímo odkázali v nové ústavě, kde v preambuli, dnešní svobodu připisují revoluci 1956, což byla jedna z prvních věcí které schválil nový parlament.

Spojenectví, a také poměrně homogenní interpretace revoluce, různých zájmových nebo ideologických skupin tvořící opozici se po pádu režimu začala štípat, a to hned na několika frontech. Jamile se už mohlo polemizovat o revoluci začali se objevovat různé názory a postoje v podstatě k základním aspektům. Začali se vynořovat otázky jako kdo vlastně byly revolucionáři? Lid ulice bojující za národní zájmy, nebo intelektuálové z vysokých škol? Co měli za cíl? Obnovu suverenity, nebo jen reformování komunistického režimu? Ale objevili se i otázky ohledně role dělnických výborů, narativu které se vlastně žádná porevoluční strana neuchopila.⁹² Každý narativ o revoluci měl i svoje hrdiny. Jak vysvětlil ve své přednášce historik István Deák, ty co revoluci brali jako pokus o reformu zvelebují Imreho Nagye, ti co jí berou jako populární hnutí mají za vzor intelektuála Istvána Biboa, a svoje si najdou i křesťanští demokrati, pro které se stal symbolem odsouzení, a pak v průběhu

⁹⁰ Miklós Sükösd, „Orbán áldozatai“, Médiakutató 23, č. 3-4 (2022): 62.

https://www.mediakutato.hu/cikk/2022_03_osz_tel/05_orban_aldozatai.pdf.

⁹¹ Fazekas, Zsuzsanna. „Küzdelem az igazi 1956-ért“. *Valóság* 60, č. 11 (listopad 2017): 91, http://www.epa.hu/02900/02924/00059/pdf/EPA02924_valosag_2017_11_089-104.pdf

⁹² Zsuzsanna Fazekas, „Hogyan hutotte le a Fidesz az 1956 emlékét“, *Qubit*, 23. října 2021, <https://qubit.hu/2019/10/23/hogyan-hutotte-le-a-fidesz-1956-emlekét> .

revoluce osvobození kardinál Mindszenty.⁹³ Celou situaci vystihl tehdejší prezident Antall, podle kterého byla revoluce 1956 spíše mýtem než-li realitou.⁹⁴

Snad největší otazník a mlha obklopovala osobu Imreho Nagye. Jak už bylo zmíněno v kapitole o průběhu revoluce, jeho osobu obklopuje jistý patos revolucionáře, silného lídra a člověka, který se vzepřel. Ve skutečnosti to byl spíše komunista, ale zastánce reformu a diktatury s lidskou tváří. Jak rozpolcený byl jeho obraz, ukazuje i soudní spor, který iniciovala jeho dcera Erzsébet Nagy, po nesouhlasu rodiny s biografií která vyšla o jejím otci. Mimo jiné chtěli ukázat bývalého premiéra v co nejlepším světle, zároveň utulit problematické části jeho minulosti.⁹⁵

Imre Nagy představoval dělicí linii v kakofonii narativů a vzpomínek. Na jedné straně stáli premiér Gyula Horn a vládnoucí socialisti spolu s levicovými subjekty, které vyznávali verzi o neseparatickém reformním komunismu Imreho Nagye. Na druhé straně barikády stála pravice na čele s politickou stranou Fidesz, a Viktorem Orbánem, která si začala přivlastňovat antikomunistický, nacionalistický narativ, a snažili se tvářit jako ochránci té “pravé“ pravdy.⁹⁶

I když měli politické strany svojí verzi, kterou hlásali, bylo důležité i veřejné mínění, které později při pádu Ference Gyurcsány v podstatě rozhodlo, jaká bude “pravda“ o revoluci 1956. Ačkoliv se socialisti zastali Imreho Nagye a reformního komunismu, způsobovalo to nevůli voličů. Tato nečinnost spolu, s agresivní snahou Fideszu a pravice, začala postupně vytlačovat levici z éteru. Jak uvedl i historik János Rainer maďarští socialisté měli problém se ohradit vůči svému předchůdci a Kádárova režimu, což chytře využil Viktor Orbán.⁹⁷ Socialistům se sázka na Imreho Nagye vymstila při 40tém výročí, kdy ho postavili do středu

⁹³ István Deák, „Present Day Hungarian Politics and The Memory of 1956“ *Wilsoncenter*, 13. března 1997, <https://www.wilsoncenter.org/publication/136-present-day-hungarian-politics-and-the-memory-1956>

⁹⁴ Kerényi György, „Már nem is érdekes az egész „- Rainer M. János történeész Nagy Imre és a Fidesz viszonyáról“, *Szabad Európa*, 16. června 2023, <https://www.szabadeuropa.hu/a/mar-nem-is-erdekes-az-egesz-rainer-m-janos-tortenesz-nagy-imre-es-a-fidesz-viszonyarol/32459556.html>

⁹⁵ Gyáni, Gábor. “Memory and Discourse on the 1956 Hungarian Revolution.” *Europe-Asia Studies* 58, č. 8 (2006): 1202. <http://www.jstor.org/stable/20451314>.

⁹⁶ *Ibid.*, 1204.

⁹⁷ Kerényi György, „Már nem is érdekes az egész „- Rainer M. János történeész Nagy Imre és a Fidesz viszonyáról“, *Szabad Európa*, 16. června 2023, <https://www.szabadeuropa.hu/a/mar-nem-is-erdekes-az-egesz-rainer-m-janos-tortenesz-nagy-imre-es-a-fidesz-viszonyarol/32459556.html>

komemorací. Předložili pamětní zákon, za který hlasovali jen oni, a dostal i sochu v Budapešti, a nepomohl ani fakt že předseda Gyula Horn byl členem lidových milic, které pomáhali revoluci potlačit.⁹⁸

3.3 Jeden stát a dva tábory (2000-2010)

Po složité spleti otázek, směrů a zájmu, se nového milénia dožila jen dva narativy. Zaprvé Národně buržoázní povstání z dílny Fideszu, a zadruhé snaha skrze revoluci reformovat zkorumpovaní komunisty, zastávaný socialisty. Zabudování Revoluce 1956 do identity strany, vynesla Fidesz až na politický vrchol, a přístup k státnímu rozpočtu mnoho znásobil potenciál na šíření vlastního narativu. Podle některých lze zde najít kořeny agresivní politiky paměti a centralizace vybraných událostí maďarských dějin.⁹⁹

Korunním klenotem této snahy se stalo muzeum Dům teroru. Třípatrová historická budova pod číslem Andrásyho 60. v Budapešti nebyla vybraná náhodou. V době druhé světové války sloužila fašistické Straně šípových křížů (Nyilaskeresztes Párt),¹⁰⁰ a po válce komunistům jako sídlo tajné služby. O důležitosti celého projektu svědčí i rozpočet astronomických, a na výstavbu muzea nevídaných, 3,5 miliardy maďarských forintů, nebo také fakt že u muzea přestihoval pásku 24. února 2002 osobně sám Viktor Orbán. Muzeum od začátku provázala kritika. Jak píše historik Krisztián Ungváry, muzeum bylo do značné míry selektivní, chudé na fakty, ale bohaté na audiovizuálně manipulativní prvky, a snad největší problém podle autora je skoro až popírání role Maďarů na válečných zločinech, a v obou případech, jak nacizmu tak komunizmu, vykreslování sama sebe jako oběti.¹⁰¹ Roli muzea nejlépe vystihuje citát od ředitelky a ústřední osoby politiky paměti Fideszu, Márie

⁹⁸ CSIPKE, ZOLTÁN. "The Changing Significance of the 1956 Revolution in Post-Communist Hungary." *Europe-Asia Studies* 63, č. 1 (2011): 106-110. <http://www.jstor.org/stable/27975515>.

⁹⁹ Andrea Pető, „The Illiberal Memory Politics in Hungary“, *Journal of Genocide Research* 24, č. 2 (2022): 245,

<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/14623528.2021.1968150?needAccess=true>.

¹⁰⁰ Maďarská obdoba německé nacistické strany z dob druhé světové války. Na konci války přebírali moc, a zúčastnili se na pogromech proti židům, až do denacifikace Maďarska rudou armádou.

¹⁰¹ Ungváry Krisztián, „A káosz háza“, *Magyar Narancs*, 7. března 2002,

https://magyarnarancs.hu/konyv/a_kaosz_haza-59381

Schmidt „naším úkolem, je přehodnocení 20. století“¹⁰².

3.4 Tři vlády Viktora Orbána a přepisování dějin (2010-2022)

Po první vládě Fideszu, následovalo pro stranu 8 let v opozici před návratem v roce 2010. Z pohledu výkladu revoluce 1956 to znamenalo návrat k barikádám a využívání pro politické útoky na levicovou vládu, která stále nedokázala přijít s hodnotnou odpovědí a narativem. Jak efektivní zbraní se stala manipulace výkladu revoluce 1956, ukazuje dvojí úspěch, kterého ním Orbán dosáhl. První, i když roli sehrála i neúspěšná ekonomická politika a ztráta důvěry koaličních partnerů,¹⁰³ bylo odstoupení socialistického premiéra Pétere Medgyessyho v roce 2004 po dvou letech ve funkci, kdy exposé v deníku Magyar Nemzet odhalila jeho minulost jakožto příslušníka nenáviděné státní bezpečnosti (Államvédelmi hatóság, ÁVH) .

Druhá politická trofej byla o mnoho hodnotnější, a představuje dělicí linie soudobých maďarských dějin, jako rok kdy se padla levice. V roce 2006, bylo zveřejněno exposé na základě nahrávky, na které se socialistický premiér Ferenc Gyurcsány přiznává ke korupci, utajování informací před veřejností, a kde celou situaci shrnul už legendární větou „protože jsme to posrali(...), ne málo ale hodně...“¹⁰⁴. Z pohledu revoluce 56 šlo také o významný rok, mělo být přesně 50 let od události kolem Imreho Nagye. Konec října se nesl v duchu společenského hněvu a polarizace, ke kterému přispěl i Viktor Orbán který z pódia na zastávce Astoria, burcoval davy do boje proti zkorumpovaným “postkomunistům“, poměrně jasným odkazem na revoluci 1956. Mezitím na státní komemoraci byl premiér vypískán davem, a tím selhala i jeho snaha jakožto z jednoho z mála socialistů se rozejít s kultem Imreho Nagye, a přinést nový obraz.¹⁰⁵

¹⁰² Kerényi György, „Múlt saját használatra: Orbán Viktor történelem magyarázatai“, *Szabad Európa*, 18. února 2021, <https://www.szabadeuropa.hu/a/orban-viktor-tortenelem-magyarazatai/31108091.html> nem ezt hanem a filben megkeresni

¹⁰³ Dezső András a Szabolcs Dull, „Éppen tíz éve bukott meg Medgyessy Péter“, *Index*, 25. srpna 2014, https://index.hu/belfold/2014/08/25/eppen_tiz_eve_bukott_meg_medgyessy_peter/

¹⁰⁴ Martin Egyed, „Prolhali jsme rok a půl až dva“, *Lidovky.cz*, 20. září 2006, https://www.lidovky.cz/svet/prolhali-jsme-rok-a-pul-az-dva.A060920_104940_ln_zahranici_bat

¹⁰⁵ Fazekas, Zsuzsanna. „Küzdelem az igazi 1956-ért“. *Valóság* 60, č. 11 (listopad 2017): 98-99, http://www.epa.hu/02900/02924/00059/pdf/EPA02924_valosag_2017_11_089-104.pdf

V roce 2010 ohlásil Viktor Orbán, čerstvě znovu na čele státu, politiku otevření se Východu. Šlo o mimořádní krok který měl především změnit Maďarské směřování v exportu a importu, ale jak se ukázalo, mělo to zásadní vliv i na jiné oblasti. Jako důvod uvedl zranitelnost na přílišné závislosti od Západních států, které byly po ekonomické krizi 2008 oslabeny, a tím se oslabilo i Maďarsko. Dlouholetý slogan, který ještě v roce 2007 Viktor Orbán hlásal na oslavách 19tého výročí vzniku strany, „ropa sice přichází z Východu, ale svoboda ze Západu“¹⁰⁶, který shrnoval maďarskou zahraniční politiku i kolektivní názor lidu, se změnil na „sice plujeme pod Západní vlajkou, ale ve světě fouká Východní vítr“.¹⁰⁷ Tato politika slibovala změny ve vztahu k Východu, především k Číně a také k Rusku.

Levný ruský plyn, kterého dosáhli zblížením se, ovšem měl kromě finanční i svojí nepeněžní cenu. Na jedné straně mohli začít s klíčovým programem snižování nákladů domácnostem tzv. *rezsicsökkentés*, ale stali se tak závislími na Ruské sympatii, a k tomu ještě posílení vztahů se nepozdávalo ani Západním spojencům, problém který se dnes v roce 2023 stal centrálním v Maďarsko-euroatlantických vztazích.¹⁰⁸

Napříč poslední dekádu se ve více instancích stalo, že bylo ruské straně vyhověno, i v souvislosti se vzpomínáním na revoluci 1956. V roce 2014 Viktor Orbán vychvaloval dnešní Rusko, a zpochybňoval vlastní politiku za časů první vlády. V roce 2015 navštívil ruský prezident Vladimir Putin Budapešť, kde zamířil i s věncem na hřbitov uctít si památku sovětských vojáků padlých ve druhé světové válce. Rekonstrukce památky byla hrazená z rublů ruského miliardáře, čehož si všimli i pozorovatelé, objevili se obelisky s rudou hvězdou které vzdávali čest vojákům padlých při potlačování revoluce z 1956¹⁰⁹. O rok později vyvolala pohoršení, při výročí odvysílaná reportáž ruskou veřejnoprávní televizí Rossiya 1, kdy revoluci nazvala první z řady barevných, zdůrazňovala roli CIA, a

¹⁰⁶ 24.hu admin, „Orbán: az olaj keletről jön, de a szabadság nyugatról“, *24.hu*, 30. března 2007, https://24.hu/belfold/2007/03/30/orban_olaj_keletrol_jon/

¹⁰⁷ Magyarai Péter, „Orbán: Keleti szél fúj“, *Index*, 5. listopadu 2010, https://index.hu/belfold/2010/11/05/orban_keleti_szel_fuj/

¹⁰⁸ Reuters, "U.S. Envoy Slams Hungarian Govt for Disregarding Interests of NATO Allies," *Reuters*, 5. prosince 2023, <https://www.reuters.com/world/us-envoy-slams-hungarian-govt-disregarding-interests-nato-allies-2023-12-05/>.

¹⁰⁹ Ivan D, „Ellenforradalmi emlékművet adnak át Putyin kedvéért“, *Index*, 16. února 2015, <https://www.bumm.sk/kulfold/2015/02/16/putyin-kedveert-1956-meg-ellenforradalom-is-lehet>

revolucionáře označovala za nacisty¹¹⁰. Jedinou reakcí bylo předvolání si ruského velvyslance, což velvyslanectví označilo, přes rozhořčenou rétoriku ministra zahraničních věcí, za přátelské posezení¹¹¹. Další rok se zase vandalové dopustili poškození sovětského památníku, kdy na výzvu ruského velvyslanectví, maďarské orgány konali až nestandardně rychle a pachatele postavili před soud v zrychleném konání.¹¹² Další vandal, Előd Novák, který chtěl odstranit srp a kladivo, a v mezičase to dotáhl na poslance, může za tento čin přijít i o svůj mandát.¹¹³

Rok 2016, tedy 50. výročí revoluce měl být velkolepý. Tradiční projev premiéra před davem měl být jenom špičkou ledovce. Jak řekl Gábor Tallai, organizátor oslav, cílem bylo aby nebyl maďarský občan který by se o tomto úžasném příběhu nedoslechl.¹¹⁴ V rámci iniciativy rok svobody, oficiální název sérii akcí zaměřených na komemoraci revoluce 1956, vznikla spolupráce s nejrůznějšími firmami, státními i soukromými, nadacemi, muzei a mnoho dalšími. V uších lidu měla hrát nová písnička od Desmonda Milesa, a dokonce, granty dostala i většina domácích festivalů, včetně největšího Sziget, na realizace výstavy nebo instalací ve výšce 300 milionů forintů.¹¹⁵

Ty správné kulisy měli odpovídat i velkolepému vzkazu předsedy vlády. Doteď se vztahy s Bruselem ochlazovali kvůli otevírání se Východu a rozkolu v otázce migrace. Svoboda, a boj za ní, jak se ukázalo je poměrně likvidní a prázdný koncept. Schopný politik ho proto dokáže lehce zneužít, nakreslit paralelu s historickou událostí, a učinit z toho tak politickou zbraň. Přesně to udělal Viktor Orbán. V roce 2016 už s plným nasazením nepřímo přirovnával Brusel k Moskvě, a volal po boji proti násilné sovětizaci ze strany EU, jeho

¹¹⁰ Mandiner, „Az orosz köztévé szerint a CIA szervezte az 1956-os forradalmat“, *Mandiner*, 25. října 2016, <https://mandiner.hu/belfold/2016/10/az-orosz-kozteve-szerint-a-cia-szervezte-az-1956-os-forradalmat>

¹¹¹ Hvg.hu, „Beszélgetni hívták csak be a budapesti követüket az oroszok szerint“, *hvg.hu* 26. října 2016, https://hvg.hu/itthon/20161026_orosz_kovet_56

¹¹² Vaskor Máté, „Gyorsított eljárásban állítják bíróság elé a szovjet emlékművet dobálókat“, *24.hu*, 18. dubna 2017, <https://24.hu/belfold/2017/04/18/gyorsított-eljarasban-allitjak-birosag-ele-a-szovjet-emlekmuvet-narancssarga-festekkel-dobalokat/>

¹¹³ Spirk József, „Novák Előd elvesztheti a parlamenti madátumát a szovjet emlékmű korábbi rongálása miatt“, *24.hu*, 21. března 2023, <https://24.hu/belfold/2023/03/21/novak-elod-parlamenti-mandatum-sarlo-kalapacs-zaszlotepes-birosag-probara-bocsatas/>

¹¹⁴ Mandiner, „A Sziget Kft. is részt vesz az 1956-os megemlékezésen“, *Mandiner*, 27. května 2016, <https://mandiner.hu/kultura/2016/05/a-sziget-kft-is-reszt-vesz-az-1956-os-megemlekezesben>

¹¹⁵ Ibid.

současného politického nepřítele.¹¹⁶

Dalším významným faktorem byla kromě mezinárodního boje, i absence Imreho Nagye, který předtím patřil mezi oblíbené politické nástroje na diskreditování politických oponentů. V té době už o maďarské levici, a cynici by řekli že i opozici, nelze mluvit jinak než minulém čase. Jakákoliv zmínka Nagye byla neodůvodněná a nepotřebná, navíc by zabránili odosobnění revoluce o kterou se snažili aby se stala co nejlikvidnější, a motiv obyčejných lidí kteří bojovali proti útlaku, co nevíce ve předu. Ke stejnému závěru dospěl i historik János Rainer, který toto označil i za motiv anti kampaně která se proti Nagyovi vedla a bude se vést i v nadcházejících letech.¹¹⁷

Komemorace se událi každým rokem, ale bez okrouhlenin ztráceli na významu a velkoleposti, a už byly bez hymn a fanfár. Komemorace se už nazývala jen dnem svobody, znační pokles od roku svobody z 2016tého. Každoročně už jen opakoval důležitost suverenity, a snižoval důležitost euroatlantické spolupráce.

Jak se vyjádřil historik Rainer v rozhovoru pro Svobodnou Evropu, revoluce už nikoho nezajímala, ani lid ani vládu,¹¹⁸ vzpomínka dosáhla svého cíle a začínala šednout, když v tom se rozezněli sirény v Kijevě.

¹¹⁶ Lily Bayer, „Viktor Orbán's revision of the 1956 revolution“, *Politico*, 23. října 2016, <https://www.politico.eu/article/viktor-orbans-revision-of-the-1956-revolution/>

¹¹⁷ Kerényi György, „Már nem is érdekes az egész „,- Rainer M. János történész Nagy Imre és a Fidesz viszonyáról“, *Szabad Európa*, 16. června 2023, <https://www.szabadeuropa.hu/a/mar-nem-is-erdekes-az-egesz-rainer-m-janos-tortenesz-nagy-imre-es-a-fidesz-viszonyarol/32459556.html>

¹¹⁸ Ibid.

4.Válka na Ukrajině a maďarská revoluce 1956

4.1 Geopolitický kontext a maďarská reakce na válku

4.1.1 Maďarsko- Ruské vztahy

Dnes, a to zaslouženě, se za průkopníka a tvář maďarské proruské politiky můžeme považovat Viktora Orbána se svým otevřením se Východu. Ovšem kořeny toho, co dnes vidíme sahají do éry před druhou Orbánovou vládou, konkrétně do éry socialistického premiéra Gyurcsánye. Toto opatrné, ale cílevědomé vzájemné natukávání pramenilo z vícero důvodu. Například, tradičně vřelejší vztahy a vlídnější postoje k Rusku stran levicových či socialistických, mezinárodního fenoménu, který existuje i v Maďarsku.

Oživení a kultivace vztahů s Ruskem také zapadala do změn zahraniční politiky tehdejší vlády. Dlouhodobě základní pilíře tvořili Evropská integrace, rozvíjený vztahů se svými sousedy a podpory maďarských diaspor, které v sousedních zemích existovaly¹¹⁹. Po splnění jednoho z cílů, tedy vstupu do EU, se zahraniční politika začala více dívat do světa, na co odkazuje i její jméno globální otevření („globális nyitás“). Napříč jasně euroatlanticky orientovanou politikou se začali, sice ještě opatrně, skloňovat Rusko a Čína.¹²⁰

Na tuto strategii navázala nová vláda Viktora Orbána, který v roce 2010 začal mluvit o východním větru. Tato úvaha získala právní rámec v roce 2011, kdy se přijala nová směrnice pro zahraniční politiku, otevírání se Východu (Keleti nyitás). Jednalo se o navázání na předešlou strategii, s tím rozdílem, že klesla důvěra v Západ vlivem hospodářské krize, a fádni koncept 5 klíčových regionů, nahradil přímí odkaz na Rusko a Čínu, které považuje za velmoci zítřka namísto států Euroatlantického prostoru.¹²¹ Původní novela měla mít především ekonomický ráz, ale jak už je dnes zřejmé, jedná se o první dokument, který

¹¹⁹ F. Gazdag, „Szövetségtől szövetségig: Magyarország útja a Varsói Szerződéstől a NATO-ig [From alliance to alliance: Hungary's route from the Warsaw Pact to NATO],” in F. Gazdag and L. Kiss J., eds, *Magyar külpolitika a 20. században* [Hungarian foreign policy in the 20th century], Budapest: Zrínyi Kiadó, 2004, p. 199.

¹²⁰ Végh, Zsuzsanna. „Hungary's 'Eastern Opening' Policy toward Russia: Ties That Bind?” *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs* 24, č. 1–2 (2015): 50. <https://www.jstor.org/stable/26591857>.

¹²¹ *Ibid.*, 51.

nastínil budoucí geopolitickou orientaci země.

V rámci nové strategie se spojili nejen ekonomické a politické zájmy, ale i osobní zájmy zúčastněných. Dobře to ilustruje příběh, jak se vlastně nová strategie zrodila. Jak zjistily novináři z portálu Direkt 36¹²², změnu zahraničního modusu operandi nevzplanula v hlavě Viktora Orbána, ale v myslích zájmových osob z jeho okolí. Sem se dají zařadit, například, ministr financí György Matolcsy, který má jako jeden z mála reálný vliv na Viktora Orbána, a který u premiéra už v roce 2009 loboval s teorií o stagnaci Západu a potřebě hledět do budoucnosti na Východ. Mezi další patří i dvojice vlivných podnikatelů Zsolt Nyerges, a Lajos Simicska, kterých schůzka s představiteli ruských tajných služeb v sídle FSB iniciovali celý proces. Ironií osudu je, že druhý jmenovaný, v té době dlouholetý, a podle některých i nejlepší, přítel Viktora Orbána, Lajos Simicska, byl o pár let později za pomoci Rusů, se kterými pomáhal navazovat vztahy, vyštván z veřejného prostoru.¹²³

Jak už bylo zmíněno Viktor Orbán nepřišel s nápadem otevírání se Východu, ale rychle pochopil potenciál tohoto projektu, a to hned v několika dimenzích. Vzkvétající ruské vztahy na domácí scéně nevyužil pouze na likvidaci svých oponentů, jako v případě Simicsky, ale i na kulminaci politického kapitálu. Levný dovoz ropy a plynu z Ruska umožnil start konceptu snižování nákladů na energie domácnostem (rezsicsökentés), oblíbení program voličů Fideszu. Popularitu a sílu ukazuje i fakt, že dnes, v roce 2023, je to jeden z hlavních argumentů, proč jsou vztahy s Ruskem napříč probíhající války vitální. Tento narativ je často používán i na útoky na Brusel, a fakticky přehlíží skutečnost, že nárůst cen z důvodu embarga na dovoz ropy by nezasáhl maďarské domácnosti tak těžce nebýt 75% závislosti na importu, z toho 90% původem z Ruska, kterou vybudoval Fidesz.¹²⁴

Druhá dimenze, tedy mezinárodní dospěla do stavu, který je plný rozporů. Na jedné straně bylo Maďarsko pevně ukotvené v euroatlantickém prostoru, něco, o čem ještě v opozici

¹²² András Szabó, András Pethö, „Orbán játszómája- Feltáru a Putyinnal kiépitett kapcsolat titkos története“, *Direkt 36*, 11. března 2018, <https://444.hu/2018/03/11/orban-jatszomaja-feltarul-a-putyinnal-kiepitett-kapcsolat-titkos-tortenete>

¹²³ Papp Szilárd István, „Így sodródott Putyin karjaiba Orbán“, *mérce.hu*, 11. března 2018, <https://merce.hu/2018/03/11/igy-sodrodott-putyin-karjaiba-orban/>.

¹²⁴ Steffi Graph, „Az EU és különösen Magyarország rendkívüli mértékben függ az orosz gáztól, de van tartalék, ha elzárna a csapokat“ *Qubit*, 28. února, <https://qubit.hu/2022/02/28/az-eu-es-kulonosen-magyarorszag-rendkivuli-mertekben-fugg-az-orosz-gasztol-de-van-tartalek-ha-elzarnak-a-csapokat>.

Viktor Orbán přesvědčoval americkou velvyslankyni Foley.¹²⁵ Na straně druhé, už krátce po získání ústavní většiny v roce 2010 začal Fidesz s právními, ekonomickými, a zahraničněpolitickými reformami, které nevyhnutně vedli k rozkolu mezi Maďarskem a Západním světem. Jak se píše i v článku Direkt36, na přelomu let 2012 a 2013 byly vztahy se Západem nesmiřitelné.¹²⁶ Mezi důvody se udává diskomfort Viktora Orbána, kvůli údajnému povyšování se západních států, zatímco v Moskvě, aspoň zdánlivě, s ním vždy vyjednávali jako s rovnocenným. V neposlední řadě k tomu přispěla i jeho povaha člověka, jak konstatoval i Gábor Bojár, Viktor Orbán si pravděpodobně užívá září reflektoru a saturaci novinových titulků vlastní osobou.¹²⁷ Tato analýza zapadá do většího obrazu o premiérovy, kterého pro Direkt36 charakterizovali jemu blízcí, jako znučeného domácí politikou, kterou dominuje, a proto se začal zajímat o tu mezinárodní.

Orbánova snaha střídavé politiky a pozicování se jako drahé nevěsty mezi Západem a Východem záležic odkud přišla v okamžiku lepší nabídka stála evropské a americké daňové poplatníky nekřesťanské peníze. Stále se však jednalo o zločin bez oběti a maďarské lavírování a házení klacků pod nohy Evropské Unii nikoho neohrožovalo. Koneckonců, v té době, jak často Maďarsko argumentuje, nebylo jedině, kdo rozvíjel vztahy s Čínou a hlavně Ruskem¹²⁸. Země jako Německo, Francie nebo Velká Británie také rádi přijímali nerostné suroviny nebo finanční kapitál v miliardových objemech z Východu.

Tento stav přetrvával až do roku 2014, kdy Ruské tajné služby rozpoutali válku na Donbasu, a tzv. zelení mužáci, přezdívkou pro neoznačené ruské vojáky, obsadili poloostrov Krym.¹²⁹ Rusko se přes noc stalo otázkou ne morální či etickou, ale bezpečnostní. Tento moment se

¹²⁵ Szalai Bálint, „Ne figyeljenek arra, amit a megválasztásomért mondok“- Amikor a Fidesz majdnem lecserélte Orbánt“, Szabad Európa, 10. ledna 2022, <https://www.szabadeuropa.hu/a/orban-ne-azt-figyeljetek-foley-fidesz/31637358.html>.

¹²⁶ András Szabó, András Pethő, „Orbán játszmája- Feltárul a Putyinnal kiépített kapcsolat titkos története“, *Direkt 36*, 11. března 2018, <https://444.hu/2018/03/11/orban-jatszmaja-feltarul-a-putyinnal-kiepitett-kapcsolat-titkos-tortenete>

¹²⁷ Farkas György, „PC-elemző: Orbán komolyan „viccelt“ az EU-tagsággal“ 24.hu, 31. ledna 2023, <https://24.hu/belfold/2023/01/31/orban-viktor-huxit-mcc-europai-unio-elemzo/>

¹²⁸ László Szabó, „Revisiting the Narrative About Hungary's Relationship with Russia“, *Atlantic Council*, 8. února 2019, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/revisiting-the-narrative-about-hungary-s-relationship-with-russia/>

¹²⁹ Ivan Drábek, „Rok po zabratí krymu Rusi oslavují zelených mužikov“, *Pravda*, 28. února 2015, <https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/347167-rok-po-zabratí-krymu-rusi-oslavuju-zelenych-muzikov>.

dá označit za dělící linii mezi přátelstvím a spojenectvím. Už i předtím existovali projevy spolupráce a dobré víry, jako například případ rozšíření jaderné elektrárny Paks, kdy pro Rusy lukrativní, pro Maďary už méně, zakázku bez vypsaní tenderu dostal ruský Rosatom¹³⁰, nebo také počiny v bankovním sektoru.¹³¹ Tady šlo už z pohledu mezinárodního práva o nelegální počin, který Evropa odsoudila a přijala sankce. V tento osudný okamžik Maďarsko opět podrželo Rusko, i přes názorové rozdíly obyvatelstva.¹³² Stalo se popředním kritikem sankcí proti Rusku, a čím dál více se vzdalovalo od Bruselu, a začalo se dívat tam, kde slunce vychází a ne zapadá,¹³³ postoj kterým, jak bude přiblíženo v další části, neotřásla ani plnoformátová invaze o 8 let později.

4.1.2 Maďarsko-ukrajinské vztahy

Přes to, že Maďarsko a Ukrajina spolu sousedí, dnes se vztahy považují za jedny z nejhorších, hlavně kvůli nepřátelskému postoji Maďarska v otázce probíhající války. Nebylo tomu však vždycky tak, a pro pochopení dnešního stavu, a předmětu této práce, tedy nové interpretace revoluce 1956, je důležité se zaměřit nejen na Maďarsko-ruské, ale i Maďarsko-ukrajinské vztahy. Jak bylo zmíněné v předešlé části, maďarská populace není homogenní v postoji k Rusku, ale výsledný postoje v otázce Rusko-Ukrajinské války ovlivňuje i postoj k Ukrajině.

Vztahy Maďarska s Ukrajinou se datují do 90tých let. První oficiální návštěva se uskutečnila v roce 1989 cestou Jurije Oleněnka do Budapešti, kterou o rok později opětoval maďarský

¹³⁰ Political capital, „Orosz befolyás Magyarországon (2.rész): Paks II.“ Átlátszó, 5. března 2018, <https://pcblog.atlatszo.hu/2018/03/05/orosz-befolyas-magyarorszagon-2-resz/>

¹³¹ Jakub Janda a Richard Kraemer, „Orbánovo Madarsko: Spojenec Číny a Ruska oslabující Evropu(Praha: Evropské hodnoty bezpečnostní centrum, 2022), 7-8, https://europeanvalues.cz/wp-content/uploads/2022/06/CS_ORBANOVO_MADARSKO-SPOJENEC_CINY_A_RUSKA_OSLABUJICI_EVROPU.pdf.

¹³² Helena Ivanov a Marlene Laruelle, „Why still pro Russia? Making sense of Hungarys and Serbias Russia stance“(London: The Henry Jackson Society, 2022), 13, <https://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2023/01/HJS-Why-Still-Pro-Russia-Making-Sense-of-Hungarys-and-Serbias-Russia-Stance-Report-web.pdf>

¹³³ Végh, Zsuzsanna. “Hungary: The EU’s Troublemaker.” Edited by Josef Janning. *KEEPING EUROPEANS TOGETHER: ASSESSING THE STATE OF EU COHESION*. European Council on Foreign Relations, 2016. <http://www.jstor.org/stable/resrep21671.17>.

premiér Arpád Göncz výpravou do Kyjeva.¹³⁴ Dále následovalo vyjednávání ohledně oficiálních dokumentů. Po těchto debatách následovalo v roce 1991 oficiální navázání vztahů, v Kyjevě došlo k ratifikaci smlouvy v roce 1992, v Budapešti o 3 roky později v roce 1995.¹³⁵ Už tehdy se začala vzpomínat otázka Maďarské menšiny, kterou se měla zaobírat na tento účel vytvoření společní Ukrajinsko-maďarský výbor.

Dobré vztahy pokračovali i během vlád socialistů, a Maďarsko spolu s Polskem aktivně prosazovali urychlení Evropskou integrace svého Východního souseda.¹³⁶ Toto se netýkalo jenom státní úrovně, ale také v rámci mezinárodních organizací, především v rámci formátu visegrádské čtyřky(V4), kde zastávali aktivnější roli než Česká republika nebo Slovensko.

Bod zlomu nastal pro druhém, drtivém vítězství Viktora Orbána v roce 2010. Kontroverzní změnu ústavy následovalo i zvýšení pozornosti věnovanému maďarským menšinám v sousedních státech, mezi jinými i Zakarpatská oblast na Ukrajině. Jablkem sváru se stala snaha Budapešti o postupné nacionalizování zde žijících Maďarů. V roce 2010 přijala vláda zákon o zjednodušené naturalizace, což v praxi znamenalo že statisíce etnických Maďarů narozených v cizím státě získalo nárok na občanství.

Práva Maďarů žijících v přilehlých oblastech za hranicemi vždy představovalo palčivé téma maďarské politiky. Poté co se vytvořili póly i v tomto tématu, kdy byl Fidesz pro, zatímco socialisté proti, konzervativci tímto krokem, spolu s rozsáhlými investicemi, získal náklonnost, a vydáváním pasů i potencionální voliče. Tento zákon se projevil i na statistikách, kdy od roku 2011, raketově stoupl zájem a počet žádostí o občanství, jednak kvůli etnické příslušnosti, ale v případě Ukrajiny sehrála role i ekonomická situace v státě a výhody plynoucí z pasu státu EU.¹³⁷ Pasová otázka zůstává, jak ukazuje i nedávný incident

¹³⁴ Jakub Mareš, „Maďarská menšina na Ukrajině a její role ve vztazích Ukrajiny a Maďarska po roce 1991“ (bakalářská práce, Univerzita Karlova, 2016), 29.

¹³⁵ Ibid.,30.

¹³⁶ Povilas Zielys, „Relations between Visegrad States and Ukraine: a ‚Two Speed‘ Central Europe.“ UNISCI Discussion Papers 19 (2009): 41.

¹³⁷ Karácsonyi Dávid a Kincses Áron, „Átrendeződés? Kárpátaljaiak Magyarországon, magyarok Kárpátalján, a 2017-ig terjedő adatok tükrében“, Területi statisztika 60, č. 3 (2020):343-44, <http://real.mtak.hu/114727/1/ts600302%20%281%29.pdf>.

s maďarským konzulem, stále jednou z nejproblémovějších.¹³⁸

Kromě otázky občanství a právního statusu, se po anexi Krymu vynořila i otázka národní identity proti právem menšin. Od tohoto roku se datuje i rázně ochlazení, už tak nalomených vztahů. Po anexi Krymu se ukrajinská vláda rozhodla posilnit národní identitu a to, mimo jiné, i zákony které neúmyslně, ale nevyhnutně omezili autonomii a práva menšin, především ruské, ale dotklo se to i Maďarů. Jmenovitě jde o zákon o zrušení jazykové ochrany. Ačkoliv to Orbánova vláda představovala, a nadále představuje jako zásadní krok proti i Maďarům, podle Miklóse Kovácse, předsedy kulturního svazu u zakarpatských Maďarů (kárpátaljai Magyarok Kulturális Szövetsége), se o až tak významný zásah ze strany Ukrajinské vlády nejedná.¹³⁹ Pokračování sporů kvůli jazykovým právům měl svoje pokračování v roce 2017 kdy Ukrajina schválila zákon o vzdělávání v národním jazyce, kdy se postupně mělo přejít z maďarštiny na jazyk ukrajinský na školách. Tento zákon, který poté i prezident Petro Porošenko v roce 2009 podepsal, vyvolal silné reakce z Budapešti, a i přes to že je v praxi nerealizovatelní kvůli nedostatku učitelů, se obavy o budoucnost maďarské menšiny objevili nejen v tradičních provládních médiích, ale i v k vládě kritickým.¹⁴⁰ Kontroverzní zákon nezbudil vášně pouze v Maďarsku, negativní ohlasy zazněli i z Bruselu. Benátský výbor ním se zabírající, doporučil jeho odročení.¹⁴¹

Všechny tyto sváry a hašteření mezi Budapeští a Kyjevem, v kombinaci s prohlubujícími se vztahy mezi Budapeští a Moskvou, vyústili do dnešního postoje Maďarska v otázce války. Sabotáž Kyjeva nezůstala pouze u sankcí, ale dotkli se i vojenské pomoci, které Maďarsko odmítlo, a nejen odmítlo, ale rázně zaázalo i přepravu po maďarském území ať už pomoc pochází odkudkoliv.. Při vši očividné snaze škodit Ukrajincům a pomáhat Rusku, stále zastávají tvrdou linii o významné roli Maďarska jakožto skvělého a spolehlivého spojence,

¹³⁸ Jan Machonin, „Madarsko masově vydává pasy obyvatelům Zakarpatské Ukrajiny. Dojde i na územní nároky?“, *Český rozhlas*, 13. října 2018, <https://plus.rozhlas.cz/madarsko-masove-vydava-pasy-obyvatelum-zakarpatske-ukrajiny-dojde-i-na-uzemni-7640637>

¹³⁹ Király András, „A gyakorlatban nincs jelentősége az ukrán nyelvtörvény visszavonásának“ *444.hu*, 24. února 2014, <https://444.hu/2014/02/24/a-gyakorlatban-nincs-jelentosege-az-ukran-nyelvtorveny-visszavonasanak>

¹⁴⁰ Sarkadi Zsolt, „Az ukrán oktatási törvény kárpátaljai magyarok egész generációit hülyítene el“, *444.hu*, 21. listopadu, 2017, <https://444.hu/2017/11/21/az-ukran-oktatasi-torveny-karpataljai-magyarok-egesz-generacioit-hulyitene-el>.

¹⁴¹ hvg, „Kijev nem változtat többet a nyelvtörvényen Magyarország kedvéért“, *hvg.hu*, 12. června 2020, https://hvg.hu/vilag/20200612_ukran_nyelvtorveny_velencei_bizottsag_kuleba

a kdykoliv přijde na řeč o Ukrajině, začnou maďarští představitelé z hlavy jmenovat všechny způsoby jakými Maďarsko pomohlo, ze kterých je většina tvrzení zavádějící.¹⁴² V realitě nejvíce pomoci Ukrajině poskytly mimovládní či církevní organizace, nebo skupiny jednotlivců, ať už prostřednictvím boje s dezinformacemi jako skupina NAFO, nebo finanční sbírkou, jako známá skupiny krmičů zakarpatských draků (Kárpátaljai Sárkányellátó).

Válka měla ještě i jednu zajímavou dimenzi z pohledu Maďarska. Fideszu se proruským postojem podařilo nahněvat i část zakarpatských Maďarů o kterých přízeň se tak usiloval v posledních 10 letech. Každé vystoupení proti Ukrajině, Zelenském, nebo s Putinem působí jako silný odpuzovač. Už předtím mluvil diplomat Dmytro Kuleba o absenci maďarského separatizmu a neodůvodněných obavách tohoto typu,¹⁴³ teď se ukazuje, že v ozbrojených složkách Ukrajiny slouží stovky Maďarů, podle snad nejznámějšího Maďar v ukrajinské armádě, “učitele ze zákopů“ Sándora Fedora, jde přibližně o 400 osob. V kombinaci se zkušeností života ve státě který je každodenně ostřelován, část maďarské menšiny se cítí blíže ke Kyjevu, než k Budapešti, a začal se ujímat pojem Ukrajinec maďarského původu.¹⁴⁴

4.2 Revoluce 1956 v době války v sousedství

Komemorační ceremoniál roku 2022, neměl být v ničem jiní než předchozí ročníky. Úpadek zájmu z předešlých let, i ztráta kreativity Viktora Orbána, vyústili do stavu blízkého kánonu, kdy obsah projevu následoval vzorec pravicovosti revoluce, vyvýšení Fideszu, jakožto nositele jediné pravdy, a vymezení se vůči Bruselu a maďarské opozice, známé, bez ohledu na politickou orientaci, jako levice. A poté Ruská vojska zahájili před pátou hodinou ranní 24. února invazi na Ukrajinu. Hříčkou osudu je že před 66 lety o hodinu později v 5 hodin a

¹⁴² 24.hu, „Itt a lista arról, hogy a magyar kormány mivel segítette Ukrajnát“, 24.hu, 8. února 2023, <https://24.hu/belfold/2023/02/08/orosz-ukran-haboru-magyar-segelyszallitmany-egeszsegugyi-eszkozok-ujhelyi-istvan/>.

¹⁴³ Paládi Renáta, „Ukrán-magyar kapcsolatok: kiút a zsákutcából?“ bécsi napló, 24. duben 2021, <https://www.becsinaflo.eu/ukranmagyar-kapcsolatok-kiut-a-zsakutcabol>.

¹⁴⁴ ČTK, Idnes.cz, „,, Jsme Ukrajinci maďarského původu.“ zakarpatští Maďaři se odvracejí od Orbána, Idnes.cz, 13. srpna 2023, https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-etnici-madari-zakarpatska-oblast-orban.A230810_122444_zahranicni_mgn

20 minut, sice 4. listopadu, hlásil Imre Nagy začatí sovětské ofenzivy v Maďarsku.

4.2.1 Proslov v rádiu (14. říjen 2022)

Změnu a význam komemorací ukazovali už jen samotné okolnosti které 23. říjnu 2022 předcházeli. Největší náznak chystající se změny nabídl Viktor Orbán 14. října během tradičního účinkování v pořadu Dobré Ráno Maďarsko (*Jó reggelt, Magyarország!*).¹⁴⁵ Hned první otázka směřovala k válce na Ukrajině a týkala se sankcí a posílání vojenské pomoci. Premiér však dlouhodobí skeptický postoj zpestřil odklonem do dějin, přesněji k revoluci 1956, o které nabídl novou, dosud nevídanou interpretaci událostí. Během 3 minut přednesl svůj nový výklad, kdy revoluci 1956 použil jako příklad revoluce, která měla dosáhnout míru a neutrality, nikoliv suverenity a vytlačení dobyvatele. Podle premiéra, revolucionáři dobře věděli i jejich příběh poté ukázal, že silnější stát se nedá vojensky porazit, čím narážel na vojenskou pomoc Ukrajině, a proto je třeba rokovat o míru, v té době hojně prosazování narativ Ruské Federace.

Důležitou roli hrál i Západ, který má o tomto domnělém míru s Ruskem rokovat, a který tímto Orbán de facto obvinuje z prodlužování války. Zajímavý je i koncept Západu který premiér použil. Dnes už existuje Evropská Unie, kterou jde chápat jako druhou půlku, ačkoliv její váha v euroatlantických strukturách je i dnes předmětem debat, toho, co kolokviálně označujeme jako “Západ“. Ovšem vzpomínání neutrality Rakouska, jakožto vzoru, který údajně podle Viktora Orbána, chtěli revolucionáři následovat, i fakt, že USA jsou nejdůležitějším partnerem Ukrajiny, nasvědčuje že Západ v tomto kontextu měl především označovat Spojené Státy. Takováto metafora by opět zapadala do vzorce kopírování ruských narativů, jelikož v té době tento koncept mírových rokování ve stylu studené války mezi patrony Východního a Západního bloku také patřil k oblíbením Kremlu. Roli Spojených Států, a váhu kterou mají, a které si je i vědom Viktor Orbán, dále vyzdvihuje i doslovné vzpomínání Republikánské strany, kde jsou hlasy volající po míru, sice ne argumentem neutrality, ale nákladů a upřednostňování zájmů Spojených Států, rozšířené.

¹⁴⁵ Viktor Orbán, interview vedl Zsolt Töröcsik, *Jó reggelt, Magyarország!*, Kossuth Rádío, 14. října 2022.

Koneckonců krajní republikánský kandidát patří mezi hlavní obavy Ukrajiny, a hlavní naděje Kremlu.

Centrální jsou i vágní koncepty svobody a míru. Svoboda kterou premiér v projevu označil jako finální cíl celé revoluce, a mír, jakožto ideální stav a také druhou stranu též mince. Jde zároveň o vedlejší produkt jednání o míru, které jsou jedinou cestou řešení konfliktu. Analýzou historie komemorací 1956 i maďarského prostředí, se dá usoudit, že svoboda a mír zastávají vícero rolí v diskurzu. Jedná se o koncept silně neutrální. Svoboda a mír proto mohou sloužit jako most mezi Fideszem a opozičními voliči. Jedna otázka je koho volíte, a druhá co si myslíte o různých společenských tématech.

Další rolí míru je to, co představuje. Ačkoliv se porážka Ukrajiny, a teritoriální expanze Ruska explicitně v souvislosti s mírovým rokováním nevzpomíná, omezení vojenské podpory Kyjeva, by nevyhnutně vedlo k dalšímu postupu Ruské armády, a Rusko už od začátku podminuje mír uznáním čtyř Ukrajinských krajů jakožto Ruského území na základě pochybného referenda, které uspořádali, navzdory tomu, že ani jednu ze čtyř oblastí nemá plně pod kontrolou, takže by se jednalo o neodůvodnění ústupek Ukrajinské strany.

4.2.2 Hlavní událost- Komemorační Proslov 23. října 2022

v Zalaegerszegu

Centrální událostí připomínání revoluce 1956 je pieta uspořádaná 23. října, tradičně v hlavním městě, kdy předseda vlády přednese svůj projev občanům. V roce 2022 se ale změnila základní charakteristiky tradice, dále posilujíc odklon od předešlých let.

Nejdříve, se změnila lokace. Místo hlavního města se hlavní událost měla konat v městě Zalaegerszeg. Komemorace měla být spojená s otevřením nového muzea, věnovanému kardinály Józsefu Mindszenty, známého jako Mindszentyneum. Kritici tvrdí že ke změně došlo hlavně proto, že v hlavním městě, jednak je poslední baštou opozice v krajině, druhak se měl konat protest učitelů a studentů, a jak tvrdí opozice, vláda se toho lekla.¹⁴⁶ Kromě lokace se změnila i možnost zúčastnit se, na akci mohla být přítomna jen pečlivě vybraná skupina lidí a bez média vůbec.

¹⁴⁶ Hvg, „Egy utcai harcok és négy fal között: miben lesz más Orbán Viktor október 23-i beszéde?“ Hvg.hu, 22. října 2022, https://hvg.hu/itthon/20221022_Október_23_utcai_harcok_Orban_beszede

Obsahově byl proslov také v mnoha průkopnický a odlišný od předešlých let, jediné pojítka je snad jen nepřátelství vůči Bruselu a Západu. První část neobvykle krátkého projevu, po půlhodinovém zpoždění, strávil Viktor Orbán vychvalováním zúčastněných, i města Zalaegerszeg. Tímto vlastně zároveň kritizoval Budapešť a snažil se ještě více polarizovat, už tak polarizovanou maďarskou společnost. Zajímavé je i zároveň označení které používal. Na město se odkazoval prostřednictvím nově zavedeného označení, v hrubém překladu župa (vármegye), kontroverzní název uspořádání z dob předtrianonského Maďarska.

Jádro proslovu do značné míry navazovalo na výklad z rádia z před dvou týdnů. V projevu Viktor Orbán opět zdůraznil roli míru a mírových rokování. Říjnové boje v roce 1956 vyobrazil jako prostředek, kterým chtěli revolucionáři dotlačit sověty k jednacímu stolu, a k zastavení palby, podobně jako hlásal i v rádiu.¹⁴⁷ Podle něho byla ještě tehdy možná i mírová tranzice k neutralitě podobně jako učinilo rok předtím Rakousko, jelikož po Stalinově smrti nastalo zlepšení vztahů mezi bloky.¹⁴⁸

Metaforický závěr celé události kterou Viktor Orbán uspořádal pro svoje skalné podporovatele představuje zahraničně-politická část. Rozdělení této agendy představuje náročný úkol, jelikož existuje mnoho bublin, například poselství pro zahraniční publikum nebo pro publikum domácí, a u některých existují průřezy, dále komplikující analýzu. V případě Viktora Orbána jde také o aktéra, který často koná v rozporu s vlastní rétorikou.

Kritika Bruselu a Západu je dlouholetou tradicí v proslovech, a komemorace 1956 patří k premiérovým prostorám pro tento účel. Od roku 2016, tedy 60tého výročí už Brusel začal Viktor Orbán otevřeně přirovnávat k Sovětské Moskvě, a hojně se také objevil pojem říše, implikující sovětský svaz. V roce 2022 dostal pojem Říše nový, částečně utopistický náboj. Slovy premiéra Orbána, „byly jsme tady když na nás první říše zaútočila, a budeme tady když ta poslední padne“.¹⁴⁹ Už pouhá tato věta je plná rozpor, jelikož i přes volání po

¹⁴⁷ Cseke Balázs, „Orbán Viktor: A. mi Zelenszkijünket kivégezték 1956 után“, telex.hu, 14. října 2022, <https://telex.hu/belfold/2022/10/14/orban-viktor-miniszterelnok-interju-kossuth-radio-brusszel-szankciok-energiavalsag>

¹⁴⁸ Szabad Európa, „Orbán szerint a Nyugat árulása miatt bukott el az '56-os forradalom, Szabad Európa, 23. října 2022, <https://www.szabadeuropa.hu/a/orban-viktor-miniszterelnok-beszed-1956-oktober-23/32096851.html>

¹⁴⁹ „Speech by Prime Minister Viktor Orbán at the opening ceremony of the Mindszentyneum“, abouthungary.hu, 24. října 2022, <https://abouthungary.hu/speeches-and-remarks/speech-by-prime-minister-viktor-orban-at-the-opening-ceremony-of-the-mindszentyneum>

“huxitu“, tedy vystoupení z Evropské Unie, populární narativ z předešlých let, nahradila snaha reformovat Unie zevnitř o které mluvil na stranickém sněmu v roce 2023.¹⁵⁰

4.2.3 Reakce na nový výklad

O jakou velkou změnu se v dějinách připomínání jedná ukazují i reakce na ní. Do detailu se tomu věnovala například i politicko-satirická relace média 444.hu, Magyar Yeti.¹⁵¹ Tato relace se dlouhodobě věnuje fenoménu přepisování reality¹⁵², jak to nazývají, což je spojené označení snahy Fideszu přizpůsobovat fakta tak aby vyhovovala vládnoucí moci. Při tomto snažení se Fidesz neštítí ani vysloveních lží nebo fabulací. Relace 444.hu dospívá k tom, že se zaprvé jedná o vsutku bezprecedentní změnu jednoho z nejstabilnějších pilířů Orbánovského režimu, který ukazuje krátká rekapitulace předešlých proslovů z komemorací '56tého.

Za druhé že noví narativ není izolovaná událost, a jak ukazuje i náhledový obrázek Orbána s Putinem, jedná se o další článek dlouhé řetězi proruských a manipulativních výkladů dějin, které mají sloužit zájmům moci. Dostí přiměřenosti je už samotný název dílu, které je citací historika Krisztiána Ungváryho, jednoho z oslovených historiků, který takovému Orbánovské změny v interpretaci považuje za násilí proti vzpomínce revoluce. Krisztián Ungváry svůj pohled rozvinul už i po rádiovém vystoupení Viktora Orbána z 14. října, v článku pro stejné médium 444.hu.¹⁵³ Poselství textu zní jasně, a je několikrát zvýrazněno napříč textem. Nový výklad nemá s realitou nic společného a už podle názvu ho považuje za nihilistický. Celý text je v podstatě argumentace proti Orbánovu výkladu o míru jako cíli, s tím, že uznávaný historik, ho rozebírá a vysvětluje proč je toto tvrzení nepřesné a nepravdivé.

¹⁵⁰ Portfolio, „Orbán Viktor: az EU-t nem elhagyni kell, hanem megváltoztatni“, portfolio.hu, 18. listopadu 2023, <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20231118/orban-viktor-az-eu-t-nem-elhagyni-kell-hanem-megvaltoztatni-652411>.

¹⁵¹ Magyar Yeti, „'56 emléke elleni erőszak, ahogy Orbán Viktor újraírja a történelmet“, YouTube, 22. října 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=wmEqFnF7GxM&t=3s>.

¹⁵² Magyar Yeti, „5+1 lecke a valóság felszámolójáról“, YouTube, 17 září 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=eqWnginEjx0> (staženo 26. prosince)

¹⁵³ Krisztián Ungváry, „Orbán Viktor nihilista szövege 1956-ról“, 444.hu, 14. října 2022, <https://444.hu/2022/10/14/ungvary-krisztian-orban-viktor-nihilista-szovege-1956-rol>.

Kromě pravdivosti Orbánových výroků o revoluci 1956 se reakce veřejnosti zaměřili i na jiný aspekt vztahu revoluce 1956 a války na Ukrajině, a to existující paralely. Tato otázka se objevila nejen v maďarském informačním prostoru, ale věnovala se jí i média zahraniční. Nejlépe celou problematiku shrnuje text od ústavu paměti národa, který sice pochází z dubna 2022, tedy několik měsíců před komemorací, ale už tehdy se otázka paralel vynořila.¹⁵⁴ Jak píše Jan Adamec, existuje logická paralela mezi dvěma událostmi, a takto agresivně protiukrajinská reakce Maďarska je zvláštní, ale nepřekvapivá. Svoje opodstatnění podle něho jde nalézt opět v dlouholeté maďarské proruské a protizápadní politice, a roli hraje i osobnostní vývoj Viktora Orbána. O vytvoření mostu mezi revolucí 56 a přítomnosti se Viktor Orbán sice snaží už roky, ale ne na ose Ukrajina-1956, ale 1956 a současný jeho boj proti Evropské Unii, kdy se Brusel stal Sovětskou Moskvou, která se snaží o okupaci Maďarska.

Podobné úvahy se objevili také v Maďarsku. Přední historik revoluce 1956, János Rainer u příležitosti publikace jeho nové knihy polemizoval v rozhovoru na téma války na Ukrajině.¹⁵⁵ On také vidí lákavou paralelu, avšak upozorňuje ne velmi důležité rozdíly, jako je úplně jiná geopolitická realita než v studené válce, nebo poměrně vysokou probádanost oproti válce na Ukrajině kterou hloubkové bádání teprve čeká. Naopak podobnosti revoluce 1956 a války na Ukrajině vidí, jak už i název naznačuje v morální rovině a v mlze která obklopuje detaily dění na bojových polích. Úplní přehled rozdílů a podobností také nabízí článek od 24.hu.¹⁵⁶ Článek se odkazuje především na Rainera, a bod po bodu staví jeho argumenty pro a proti hypotéze paralely. Proti jsou především už zmíněná odlišnost v geopolitické situaci, probádanost, prostor, pozornost světových médií, a role Číny. Pro jsou vyjmenování volba lidu mezi příslušnosti k Východu či naopak k Západu, (ne)existence sfér vlivu, ale i společenská koheze a nálada.

¹⁵⁴ Jan Adamec, „„Toto není naše válka“, zní z Maďarska. V roce 1956 se Rusům postavili. Proč?, pamětnároda.cz, 11. dubna 2022, <https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/specialy/toto-neni-nase-valka-zni-z-madarska-v-roce-1956-se-rusum-postavili-proc>

¹⁵⁵ Windisch Judit, „Rainer M. János 56ról és az ukrán háborúról: Az is hasonló, hogy ki mellett áll az erkölcsi igazság“, Hvg.hu, 3. března 2022,

https://hvg.hu/360/20220303_Rainer_M_Janos_orsz_ukran_haboru_1956 .

¹⁵⁶ Bihari Dániel, „Nem áll meg a párhuzam 56 és Ukrajna között“, 24.hu, 3. března 2022,

<https://24.hu/tudomany/2022/03/10/orsz-ukran-haboru-1956-parhuzam/>

Závěr

Ambicí předkládané bakalářské práce bylo prozkoumat možné změny v diskurzu týkajícího se maďarské revoluce z roku 1956 po zahájení totální invaze Ruské federace na Ukrajinu. Jako primární zdroje byly vybrány dva klíčové projevy premiéra Viktora Orbána, a to výklad, který přednesl 14. října 2022 v rozhlasovém pořadu Dobré ráno Maďarsko (Jó reggelt, Magyarország!), a projev, který si připravil pro oficiální vzpomínkovou akci 23. října, v den výročí samotné revoluce. Kromě projevů byly pro další kontext zkoumány také okolnosti těchto dvou klíčových dat, jako je změna místa a dostupnost projevu. Pro komplexnější obraz a zachování kritického pohledu byly zařazeny i reakce a komentáře předních maďarských historiků Krisztiána Ungváryho a Jánose M. Rainera, historika považovaného za největšího znalce revoluce z roku 1956. Výše uvedené prameny jsou pak doplněny bohatou a rozsáhlou literaturou sekundárních pramenů, které ji zasazují do kontextu o reáliích maďarské politiky, který je nezbytný pro pochopení předmětu výzkumu.

Hlavní částí, tedy prezentace analýzy, předcházelo zkoumání významu paměti revolucí roku 1956 pro 3. Maďarskou republiku. Sledujeme-li jeho vývoj v posledních desetiletích i v tichých letech pod komunistickou vládou, je zřejmé, že se skutečně jedná o jednu z nejvíce formativních historických událostí Maďarů a jako taková má zvláštní potenciál pro politiky napříč spektrem. V komunistických letech byl z velké části potlačen, ale v 80. letech se znovu vynořil jako ústřední symbol rostoucího hnutí odporu, které vyvrcholilo obřadem opětovného pohřbu Imreho Nagye a pádem režimu. V devadesátých letech se drasticky polarizovala a kopírovala linie politické scény. Po roce 2000 byla vzpomínka na protest proti zkorumpované moci z roku 1956 použita Fideszem jako nástroj mobilizace proti tehdejší socialistické vládě. Od roku 2010 a snahy Fideszu o znárodnění Maďarska se stal ústředním spektáklem paměti politiky, který vyvrcholil v roce 2016 při oslavách 60. výročí. Typickým rysem diskursu posledního desetiletí byla změna tradice.

Z analýzy primárních pramenů vyplývá výrazný odklon od předchozích ročníků obsahově. Jak tvrdil historik János Rainer, revoluce upadla v zapomnění, ale jak tato práce uzavírá, ve světle války na Ukrajině nabrala nový impuls. Tuto změnu narativu lze shrnout jako nahrazení agresivního boje proti vnějšímu aktérovi jako jádra známého z předchozích let

zdánlivě promírovým, defetistickým narativem o revolucionářích, kteří nechtějí nezávislost a západní styl existence, ale rakouský typ neutrality, s důrazem na roli prostředníka mezi USA a Sovětským svazem. Tato práce považuje tuto změnu za známku spojení a pokračování proruské politiky a protiukrajinské/evropské politiky, kterou se zabývá kapitola zahraniční vztahy.

Summary

The ambition of the presented thesis was the exploration of the possible changes in the discourse surrounding the Hungarian revolution of 1956 after the start of the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation. As primary sources, two key speeches by prime minister Viktor Orbán were chosen, namely the interpretation he presented on the 14th of October 2022 in the radio show Good morning Hungary (Jó reggelt, Magyarország!), and the speech he prepared for the official commemoration on the 23rd of October, the anniversary of the revolution itself. Other than the orally presented narratives, the circumstances surrounding these two key dates such as the change in location and accessibility were also scrutinized for further context. For a more complex picture and to maintain a critical perspective, reactions and comments by top Hungarian historians Krisztián Ungváry and János M. Rainer, the historian considered the greatest expert on the 1956 revolution, were also included. The aforementioned sources are then supplied by a rich and broad literature of secondary sources to frame it with context about the realities of Hungarian politics necessary for the understanding of the subject of research.

The theoretical part includes a brief, but important dive into the concept such as the general theory of memory of Marcus Halbwachs, lieux de memoire of Pierre Nora and others in regards to memory or the lack of. Further theoretical concepts such as revisionism caused by contemporary shortcomings, identity building through nationalism, hot versus cold memory, all applicable to the case study of Hungary were presented. Methodology wise this thesis operated with the discursive analysis by Foucault and Fairclough, as it is the best suited for analyzing abstracts sources such as speeches or publicist reactions.

The main part of presenting the analysis was preceded by an exploration of the significance of the 1956 revolutions memory for the 3rd Hungarian republic. By following its

development through the last three decades as well as during the silent years under communist rule, it is clear that it is indeed one of the most formative historical events for Hungarians, and as such holds a special potential for politicians across the spectrum. In the communist years it was largely suppressed, but by the 1980s it again resurfaced as a central symbol of the growing resistance movement that peaked with the reburial ceremony of Imre Nagy, and the fall of the regime. In the 1990s it became drastically polarized copying the lines of the political situation. In the 2000s the memory of the 1956 protest against corrupt power was used as a tool of mobilization by Fidesz against the then socialist government. Since 2010 and the effort of Fidesz to nationalize Hungary it became the center spectacle of the memory of politics which peaked in 60th anniversary commemoration in 2016. The typical trait of the discourse of the last decade was the change of the traditional political enemy of conservative Fidesz, the Hungarian left, to the European Union that the revolution was ought to mobilize people against.

The analysis of the primary sources indicates a significant deviation from previous years content wise. As historian János Rainer claimed, the revolution was falling into oblivion, however, as this thesis concludes, it gained new momentum in the light of the war in Ukraine. This change in the narrative can be summarized as the replacement of aggressive fight against an external actor as the core known from previous years, with a seemingly pro peace, defeatists narrative about the revolutionaries not wanting independence and a western style of existence, but an Austrian type of neutrality, with the emphasis on the role of mediation between the US and the Soviet Union. This thesis considers this change a sign of alliance and continuation of the pro-Russian politics and anti-Ukrainian/European politics explored in the chapter of the Orbán government foreign relations. Further evidence found for the support of this claim is the obvious inspiration of this narrative in the Russian informational space and propaganda that had a similar take on how to end the war in Ukraine.

Použitá Literatura

Primární zdroje

"Speech by Prime Minister Viktor Orbán at the opening ceremony of the Mindszentyneum." *abouthungary.hu*, 24. října 2022. <https://abouthungary.hu/speeches-and-remarks/speech-by-prime-minister-viktor-orban-at-the-opening-ceremony-of-the-mindszentyneum>.

Adamec, Jan. "Toto není naše válka, zní z Maďarska. V roce 1956 se Rusům postavili. Proč?" *pamětnároda.cz*, 11. dubna 2022. <https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/specialy/toto-neni-nase-valka-zni-z-madarska-v-roce-1956-se-rusum-postavili-proc>.

Bihari Dániel. "Nem áll meg a párhuzam 56 és Ukrajna között." *24.hu*, 3. března 2022. <https://24.hu/tudomany/2022/03/10/orosz-ukran-haboru-1956-parhuzam/>.

Magyar Yeti. ",56 emléke elleni erőszak, ahogy Orbán Viktor újrairja a történelmet." YouTube, 22. října 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=wmEqFnF7GxM&t=3s>. (staženo 26. prosince)

Orbán, Viktor. Interview by Zsolt Törőcsik. *Jó reggelt, Magyarország!* Kossuth Rádió, 14. října 2022.

Ungváry, Krisztián. "Orbán Viktor nihilista szövege 1956-ról." *444.hu*, 14. října 2022. <https://444.hu/2022/10/14/ungvary-krisztian-orban-viktor-nihilista-szovege-1956-rol>.

Windisch Judit. "Rainer M. János 56ról és az ukrán háborúról: Az is hasonló, hogy ki mellett áll az erkölcsi igazság." *Hvg.hu*, 3. března, 2022. https://hvg.hu/360/20220303_Rainer_M_Janos_orosz_ukran_haboru_1956.

Sekundární zdroje

"12 év Putyin barátság szakad rá Orbánra." Režie Ács Dániel, Botos Tamás, Kiss Bence, Plankó Gergő. Spravidajská relace, 2022.

<https://www.youtube.com/watch?v=fNuG2AASnuk>. (staženo 26. prosince)

"Egy utcai harcos a négy fal között: miben lesz más Orbán Viktor október 23-i beszéde?" *Hvg.hu*, 22. října 2022.

https://hvg.hu/itthon/20221022_Oktober_23_utcai_harcos_Orban_beszed.

"Itt a lista arról, hogy a magyar kormány mivel segítette Ukrajnát." *24.hu*, 8. února 2023.

<https://24.hu/belfold/2023/02/08/orosz-ukran-haboru-magyar-segelyszallitmany-egeszsegugyi-eszkozok-ujhelyi-istvan/>.

"Jsme Ukrajinci maďarského původu." *Idnes.cz*, 13. srpna 2023.

https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-etnicti-madari-zakarpatska-oblast-orban.A230810_122444_zahranicni_mgn.

„Kijev nem változtat többet a nyelvtörvényen Magyarország kedvéért." *hvg.hu*, 12. června 2020.

https://hvg.hu/vilag/20200612_ukran_nyelvtorveny_velencei_bizottsag_kuleba.

"Kádár János első kormányának jegyzőkönyvei 1956. nov.7-1958. jan. 25." Madarský Národní Archiv, Budapest, Magyar Országos Levéltár kiadványai II., Forráskiadványok 48., str. 9.

"Orbán szerint a Nyugat árulása miatt bukott el az '56-os forradalom." *Szabad Európa*, 23. října 2022. <https://www.szabadeuropa.hu/a/orban-viktor-miniszterelnok-beszed-1956-oktober-23/32096851.html>.

"Orbán Viktor: az EU-t nem elhagyni kell, hanem megváltoztatni." *portfolio.hu*, 18.

listopadu 2023. <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20231118/orban-viktor-az-eu-t-nem-elhagyni-kell-hanem-megvaltoztatni-652411>.

"Orbán: az olaj keletről jön, de a szabadság nyugatról." *24.hu*, 30. březen 2007.

https://24.hu/belfold/2007/03/30/orban_olaj_keletrol_jon/.

"Orosz befolyás Magyarországon." Režie Ács Dániel. Film, 2018.

<https://www.youtube.com/watch?v=zRcZzejPOMk>. (staženo 26. prosince)

Adamec, Jan. "Madarsko 1956: od reformy socializmu až k národnímu povstání." Disertační práce, Univerzita Karlova, 2015, 55.

Adamec, Jan. "Rákosi versus Nagy: maďarská destalinizační předepra 1953-1955."

Pamět a dějiny: revue pro studium totalitních režimů 10, č. 1 (2016): 16.

<https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1601/013-024.pdf>.

Archard, Louis. *Hungarian Uprising: Budapest's Cataclysmic Twelve Days 1956*. Havertown: Pen & Sword Books Limited, 2018.

Arendt, Hannah. "Totalitarian Imperialism: Reflections on the Hungarian Revolution." *The Journal of Politics* 20, č. 1 (1958): 5–43. <https://doi.org/10.2307/2127387>.

Autry, Robyn. "Memory Entrepreneurs: History in the Making." In: *Desegregating the Past: The Public Life of Memory in the United States and South Africa*, 27-65. New York Chichester, West Sussex: Columbia University Press, 2017. <https://doi.org/10.7312/autr17758-005>.

Bayer, Lily. "Viktor Orbán's revision of the 1956 revolution." *Politico*, 23. října 2016. <https://www.politico.eu/article/viktor-orbans-revision-of-the-1956-revolution/>.

Békés, Csaba, Malcolm Byrne, János Rainer. *The 1956 Hungarian Revolution: a History in Documents*. Budapest; New York: Central European University Press, 2002.

Bell, P. M. H., and Mark Gilbert. *The World Since 1945: An International History*. London: Bloomsbury Publishing Plc, 2017.

Bencsik, Péter. "Passport and Visa Policy of the Kádár Regime." *Chronica* 3 (2003): 133. <https://core.ac.uk/download/pdf/229398673.pdf>

Beneš, Jan. "Biopolitika a COVID-19." Bakalářská práce, Univerzita Karlova, 2021.

Benziger, K. P. *Imre Nagy and the Unsettled Past: The Politics of Memory in Contemporary Hungary* (2011). <https://www.yumpu.com/en/document/view/7233026/imre-nagy-and-the-unsettled-past-the-politics-of-the-new-school>.

Centre français de recherche en sciences sociales. *Antalogie francouzských společenských věd: politika paměti*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998.

Confino, Alon. "Collective Memory and Cultural History: Problems of Method." *The American Historical Review* 102, č. 5 (1997): 1393. <https://doi.org/10.2307/2171069>.

Connerton, Paul. *How Modernity Forgets*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Cox, Terry. "Hungary 1956." *History Ireland* 14, č. 3 (2006): 41. <http://www.jstor.org/stable/27725463>.

Cseke Balázs. "Orbán Viktor: A mi Zelenszkijünket kivégezték 1956 után." *telex.hu*, 14. října 2022. <https://telex.hu/belfold/2022/10/14/orban-viktor-miniszterelnok-interju-kossuth-radio-brusszel-szankciok-energiavalsag>.

- Csikós, Gábor. "A Kádári megtorlás rendszerének jellemző interdiszciplináris megközelítésben." *újkor.hu*, 19. prosince 2022. <https://ujkor.hu/content/a-kadari-megtorlas-rendszerenek-jellemzoi-interdiszciplinaris-megkozelitesben>.
- Csipke, Zoltán. "The Changing Significance of the 1956 Revolution in Post-Communist Hungary." *Europe-Asia Studies* 63, č. 1 (2011): 99-128. <https://doi.org/10.1080/09668136.2011.534307>.
- Danyi, Gábor. "Phantom Voices from the Past: Memory of the 1956 Revolution and Hungarian Audiences of Radio Free Europe." *The Hungarian Historical Review* 5, č. 4 (2016): 790–813. <http://www.jstor.org/stable/44390815>.
- Deák, István. "Present Day Hungarian Politics and The Memory of 1956." *Wilsoncenter*, 13. března 1997. <https://www.wilsoncenter.org/publication/136-present-day-hungarian-politics-and-the-memory-1956>.
- Dezső, András and Szabolcs Dull. "Éppen tíz éve bukott meg Medgyessy Péter." *Index*, 25. srpna 2014. https://index.hu/belfold/2014/08/25/eppen_tiz_eve_bukott_meg_medgyessy_peter/.
- Drábek, Ivan. "Rok po zabrání Krymu Rusi oslavují zelených mužiků." *Pravda*. 28. února 2015. <https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/347167-rok-po-zabrati-krymu-rusi-oslavuju-zelenych-muzikov/>.
- Egyed, Martin. "Prohlali jsme rok a půl až dva." *Lidovky.cz*, 20. září 2006. https://www.lidovky.cz/svet/prohlali-jsme-rok-a-pul-az-dva.A060920_104940_In_zahranici_bat.
- Emler, David. "Politika, Historie, Pamět: Politické využívání minulosti ve Francii od 90. let 20. století." *Disertační práce, Univerzita Karlova*, 2014, 60-87.
- Fairclough, Norman. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Routledge, 2010.
- Faludi, Susan. "Pity, O God, the Republican: What America Can Learn from Hungary's 'Viktator.'" *The Baffler*, č. 31 (2016): 20–33. <http://www.jstor.org/stable/43958930>.
- Farkas, György. "PC-elemző: Orbán komolyan „viccelt“ az EU-tagsággal." *24.hu*, 31. ledna 2023. <https://24.hu/belfold/2023/01/31/orban-viktor-huxit-mcc-europai-unio-elemzo/>.
- Fazekas, Zsuzsanna. "Hogyan hűtötte le a Fidesz az 1956 emlékét." *Qubit*, 23. října 2021. <https://qubit.hu/2019/10/23/hogyan-hutotte-le-a-fidesz-1956-emleket>
- Fazekas, Zsuzsanna. "Küzdelem az igazi 1956-ért." *Valóság* 60, č. 11 (listopad 2017): 89-104. http://www.epa.hu/02900/02924/00059/pdf/EPA02924_valosag_2017_11_089-104.pdf.
- Fedir, Sandor. "A magyarok felszabadítottak egy ukrán falut az oroszok alól." Facebook, 23.října 2022.

<https://www.facebook.com/100003579045232/posts/pfbid0wxLLh3KnqcWBCw83jFuKTfLQxesY9Wi2JLzkTjdSkVMfZyEuuWs2BHEQki6UQu6dl/>.

Fehér, Ferenc, and Agnes Heller. *Hungary 1956 Revisited: The Message of a Revolution - a Quarter of a Century After*. Milton: Taylor & Francis Group, 2022.

Foucault, Michel. *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*. New York: Pantheon Books, 1972.

Füredi, Frank. *Populism and the European Culture Wars: The Conflict of Values Between Hungary and the EU*. Taylor & Francis Group, 2017.

Gazdag, F. "Szövetségtől szövetségig: Magyarország útja a Varsói Szerződéstől a NATO-ig." In *Magyar külpolitika a 20. században*, edited by F. Gazdag and L. Kiss J., 199. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2004.

Ginsburgs, George. "Demise and Revival of a Communist Party: An Autopsy of the Hungarian Revolution." *The Western Political Quarterly* 13, č. 3 (1960): 783–785. <https://doi.org/10.2307/444111>.

Granville, Johanna. "‘Caught with Jam on Our Fingers’: Radio Free Europe and the Hungarian Revolution of 1956." *Diplomatic History* 29, č. 5 (2005): 836. <http://www.jstor.org/stable/24915109>.

Graph, Steffi. "Az EU és különösen Magyarország rendkívüli mértékben függ az orosz gáztól, de van tartalék, ha elzárnák a csapokat." *Qubit*, 28. února 2022. <https://qubit.hu/2022/02/28/az-eu-es-kulonosen-magyarorszag-rendkivuli-mertekben-fugg-az-orosz-gasztol-de-van-tartalek-ha-elzarnak-a-csapokat>.

Greene, Beth. "Selling Market Socialism: Hungary in the 1960s." *Slavic Review* 73, č. 1 (2014): 113. <https://doi.org/10.5612/slavicreview.73.1.0108>.

Grinchenko, Gelinada, and Eleonora Narvselius. *Traitors, Collaborators and Deserters in Contemporary European Politics of Memory: Formulas of Betrayal*. Cham: Springer International Publishing AG, 2017.

Gyáni, Gábor. "Memory and Discourse on the 1956 Hungarian Revolution." *Europe-Asia Studies* 58, č. 8 (2006): 1199–1208. <http://www.jstor.org/stable/20451314>.

Hájek, Martin. *Čtenář a stroj: vybrané metody sociálněvědní analýzy textů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014.

Holányi, Ákos. "Memory politics and European integration on the Hungarian Right: a comparative analysis of the rhetoric Viktor Orbán and Gábor Vona." Diplomová práce, Univerzita Karlova, 2023, 42.

Horváth Csaba. "Az 1956-os forradalom képe a hivatalos politikai- és történelem felfogásban (1957-1989)." *JURA* 13, č. 2 (2007): 68. https://jura.ajk.pte.hu/JURA_2007_2.pdf.

Harlov-Csortán, Melinda. "Betrayal of Memory in Hungarian Public Memorials of the Twentieth Century." In: *Traitors, Collaborators and Deserters in Contemporary European Politics of Memory: Formulas of Betrayal*, eds. Gelinada Grinchenko and Eleonora Narvselius. Springer International Publishing AG, 2017, 338. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/detail.action?docID=5179458>.

Hvg.hu. "Beszélgetni hívták csak be a budapesti követüket az oroszok szerint.", *Hvg.hu*, 26. října 2016. https://hvg.hu/itthon/20161026_orosz_kovet_56.

Ivan D. "Ellenforradalmi emlékművet adnak át Putyin kedvéért." *Index*, 16. února 2015. <https://www.bumm.sk/kulfold/2015/02/16/putyin-kedveert-1956-meg-ellenforradalom-is-lehet>.

Ivanov, Helena and Laruelle, Marlene. *Why still pro Russia? Making sense of Hungary's and Serbia's Russia stance*. London: The Henry Jackson Society, 2022. <https://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2023/01/HJS-Why-Still-Pro-Russia-Making-Sense-of-Hungarys-and-Serbias-Russia-Stance-Report-web.pdf>.

Jancsák, Csaba. *Az 1956-os forradalom indítósíkrája - A szegedi MEFESZ*. Szeged: Belvedere Meridionale, 2016.

Janda, Jakub and Kraemer, Richard. *Orbánovo Madarsko: Spojenec Číny a Ruska oslabující Evropu*. Praha: Evropské hodnoty bezpečnostní centrum, 2022. https://europeanvalues.cz/wp-content/uploads/2022/06/CS_ORBANOVO_MADARSKO-SPOJENEC_CINY_A_RUSKA_OSLABUJICI_EVROPU.pdf.

Judt, Tony. (1992) "The Past Is Another Country: Myth and Memory in Postwar Europe." *Daedalus* 121, č. 4 (1992): 99. <https://www.eastjournal.net/wp-content/uploads/2018/05/judt-1992.pdf>.

Karácsonyi Dávid and Kincses Áron. "Átrendeződés? Kárpátaljaiak Magyarországon, magyarok Kárpátalján, a 2017-ig terjedő adatok tükrében." *Területi statisztika* 60, č. 3 (2020): 343-44. <http://real.mtak.hu/114727/1/ts600302%20%281%29.pdf>.

Kerényi, György. "Már nem is érdekes az egész - Rainer M. János történész Nagy Imre és a Fidesz viszonyáról." *Szabad Európa*, 16. června 2023. <https://www.szabadeuropa.hu/a/mar-nem-is-erdekes-az-egesz-rainer-m-janos-tortenesz-nagy-imre-es-a-fidesz-viszonyarol/32459556.html>.

Kerényi, György. "Múlt saját használatra: Orbán Viktor történelem magyarázatai." *Szabad Európa*, 18. února 2021. <https://www.szabadeuropa.hu/a/orban-viktor-tortenelem-magyarazatai/31108091.html>.

Keszei, András. "Memory and the Contemporary Relevance of the Past." *The Hungarian Historical Review* 6, č. 4 (2017): 805-06. <http://www.jstor.org/stable/26374407>.

„Kijev nem változtat többet a nyelvtörvényen Magyarország kedvéért." *hvg.hu*, 12. června 2020.

https://hvg.hu/vilag/20200612_ukran_nyelvtorveny_velencei_bizottsag_kuleba.

Király András. "A gyakorlatban nincs jelentősége az ukrán nyelvtörvény visszavonásának." *444.hu*, 24. února 2014. <https://444.hu/2014/02/24/a-gyakorlatban-nincs-jelentosege-az-ukran-nyelvtorveny-visszavonasanak>.

Klimó, Árpád von. *Hungary Since 1945*. Milton: Taylor & Francis Group, 2017.

Kramer, Mark. "The Soviet Union and the 1956 Crises in Hungary and Poland: Reassessments and New Findings." *Journal of Contemporary History* 33, č. 2 (1998): 186. <http://www.jstor.org/stable/260972>.

Kubik, Jan, and Michael Bernhard, eds. "A Theory of the Politics of Memory." In *Twenty Years After Communism*, edited by Michael Bernhard and Jan Kubik. New York, 2014. Oxford Academic, 29. srpna 2014. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199375134.003.0002>.

Langenbacher, Eric, and Yossi Shain (eds). *Power and the Past: Collective Memory and International Relations*. Georgetown University Press, 2010. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt2tt597>.

Lendvai, Paul, and Ann Major. *One Day That Shook the Communist World: The 1956 Hungarian Uprising and Its Legacy*. Princeton University Press, 2008.

Machonin, Jan. "Maďarsko masově vydává pasy obyvatelům Zakarpatské Ukrajiny. Dojde i na územní nároky?" *Český rozhlas*, 13. října 2018. <https://plus.rozhlas.cz/madarsko-masove-vydava-pasy-obyvatelum-zakarpatske-ukrajiny-dojde-i-na-uzemni-7640637>.

Magyar Yeti. "5+1 lecke a valóság felszámolásáról." *YouTube*, 17. září 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=eqWnginEjx0>. (staženo 26. prosince)

Magyari, Péter. "Orbán: Keleti szél fúj." *Index*, 5. listopadu, 2010. https://index.hu/belfold/2010/11/05/orban_keleti_szel_fuj/.

Mandiner. "A Sziget Kft. is részt vesz az 1956-os megemlékezésén." *Mandiner*, 27. května, 2016. <https://mandiner.hu/kultura/2016/05/a-sziget-kft-is-reszt-vesz-az-1956-os-megemlekezesben>.

Mandiner. "Az orosz köztvé szerint a CIA szervezte az 1956-os forradalmat.", *Mandiner* 25. října 2016. <https://mandiner.hu/belfold/2016/10/az-orosz-kozteve-szerint-a-cia-szervezte-az-1956-os-forradalmat>.

Mareš, Jakub. "Maďarská menšina na Ukrajině a její role ve vztazích Ukrajiny a Maďarska po roce 1991." Bakalářská práce, Univerzita Karlova, 2016. <http://real.mtak.hu/114727/1/ts600302%20%281%29.pdf>.

May, Niels F., and Thomas Maissen. *National History and New Nationalism in the Twenty-First Century: A Global Comparison*. Milton: Taylor & Francis Group, 2021.

Meier, Charles S. "Hot Memory/Cold Memory: the Political Half-Life of Fascism and Communism." *PS*, 21. září 2001. <https://www.project-syndicate.org/commentary/hot-memory-cold-memory--the-political-half-life-of-fascism-and-communism>.

Miklóssy, Katalin. "Memory and Leverage." In *Conservatism and Memory Politics in Russia and Eastern Europe*, edited by Katalin Miklóssy and Markku Kangaspuro. London: Routledge, 2021, 110-129.

Nadkarni, Maya. *Remains of Socialism: Memory And The Futures Of The Past In Postsocialist Hungary*. Cornell University Press, 2020.

Paládi Renáta. "Ukrán-magyar kapcsolatok: kiút a zsákutcából?" *bécsi napló*, 24. dubna 2021. <https://www.becsinaplo.eu/ukranmagyar-kapcsolatok-kiut-a-zsakutcabol>.

Palasik, Mária. "Dnes máte důležitější úkol, než je mechanika: studenti budapešťské technické univerzity během maďarské revoluce 1956." *Paměť a dějiny: revue pro studium totalitních režimů* 10, č. 1 (2016): 48. <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1601/040-053.pdf>.

Papp, Szilárd István. "Így sodródott Putyin karjaiba Orbán." *mérce.hu*. 11. března 2018. <https://merce.hu/2018/03/11/igy-sodrodott-putyin-karjaiba-orban/>.

Pastor, Peter. "The American Reception and Settlement of Hungarian Refugees in 1956-1957." *Hungarian Cultural Studies* 9 (11. října 2016): 197-205. <https://doi.org/10.5195/ahea.2016.255>.

Péterfi Gábor. "Nagy Imre és társainak újratemetése." *Rubicon.hu*, 16. června 1989. <https://rubicon.hu/cikkek/nagy-imre-es-tarsainak-ujratemetese>

Pethő, András, and Szabó, András. "Orbán játszámája - Feltárul a Putyinnal kiépített kapcsolat titkos története." *444.hu*, 11. března 2018. <https://444.hu/2018/03/11/orban-jatszamaja-feltarul-a-putyinnal-kiemitt-kapcsolat-titkos-tortenete>.

Pető, Andrea. "Hungary 1956: Júlia Rajk or the Power of Mourning." *Clio. Women, Gender, History* č. 41 (2015): 143. <https://www.jstor.org/stable/26273634>.

Pető, Andrea. "The Illiberal Memory Politics in Hungary." *Journal of Genocide Research* 24, č. 2 (2022): 245. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/14623528.2021.1968150?needAccess=true>.

Poggi, Isotta. "The Photographic Memory and Impact of the Hungarian 1956 Uprising during the Cold War Era." *Getty Research Journal*, č. 7 (2015): 200. <https://doi.org/10.1086/680747>.

Political capital. "Orosz befolyás Magyarországon (2.rész): Paks II." *Átlátszó*, 5. března, 2018. <https://pcblog.atlatszo.hu/2018/03/05/orosz-befolyas-magyarorszagon-2-resz/>.

Rajcsányi, Gellért. "Viktor Orbán's Hungary: Orbanist Politics and Philosophy from a Historical Perspective." Konrad Adenauer Stiftung, 2018. https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=8e914238-5bca-e235-e176-f8d502f4a33f&groupId=288143.

Reichelová, Tereza. "Memory, narrative and politics." Bakalářská práce, Univerzita Karlova, 2017.

Reisigl, Martin. *The Routledge Handbook of Critical Discourse Studies*. London: Routledge, 2018.

Reynolds, David A.J. *Revising History in Communist Europe: Constructing Counter-Revolution in 1956 and 1968*. London: Anthem Press, 2020.

Reuters. "U.S. Envoy Slams Hungarian Govt for Disregarding Interests of NATO Allies." Reuters. 5. prosince 2023. <https://www.reuters.com/world/us-envoy-slams-hungarian-govt-disregarding-interests-nato-allies-2023-12-05/>.

Sadovy, John. "The 1956 Hungarian Revolution - in pictures." *Guardian*, 10. listopadu 2016. <https://www.theguardian.com/world/gallery/2016/nov/10/1956-hungarian-revolution-in-pictures>.

Sarkadi Zsolt. "Az ukrán oktatási törvény kárpátaljai magyarok egész generációit hülyítene el." *444.hu*, 21. listopadu, 2017. <https://444.hu/2017/11/21/az-ukran-oktatasi-torveny-karpataljai-magyarok-egesz-generacioit-hulyitene-el>.

Schneiderová, Sona. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2015.

Seleny, A. "Revolutionary Road: 1956 and the Fracturing of Hungarian Historical Memory." In *Twenty Years After Communism: The Politics of Memory and Commemoration*, edited by M. H. Bernhard and J. Kubik. Oxford: Oxford University Press, 2014, 37-59.

Simon István. "Aki nincs ellenünk, az velünk van." *Magyar Nemzeti Levéltár*, 22. května 2015. https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/aki_nincs_ellenunk_az_velunk_van.

Spirk, József. "Novák Előd elvesztheti a parlamenti mandátumát a szovjet emlékmű korábbi rongálása miatt." *24.hu*, 21. března 2023. <https://24.hu/belfold/2023/03/21/novak-elod-parlamenti-mandat- sarlo-kalapacs-zaszlotepes-birosag-probara-bocsatas/>.

Sükösd, Miklós. "Orbán áldozatai." *Médiakutató* 23, č. 3-4 (2022): 62. https://www.mediakutato.hu/cikk/2022_03_osz_tel/05_orban_aldozatai.pdf.

Swain, Nigel. "The Fog of Hungary's Negotiated Revolution." *Europe-Asia Studies* 58, č. 8 (2006): 1348. <http://www.jstor.org/stable/20451321>.

Szabó, András and Pethő, András. "Orbán játszámája- Feltárul a Putyinnal kiépített kapcsolat titkos története." *Direkt* 36, 11. března 2018. <https://444.hu/2018/03/11/orban-jatszama-feltarul-a-putyinnal-kiemitt-kapcsolat-titkos-tortenete>.

Szabó, László. "Revisiting the Narrative About Hungary's Relationship with Russia." *Atlantic Council*, 8. února 2019. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/revisiting-the-narrative-about-hungary-s-relationship-with-russia/>.

Szalai, Bálint. "„Ne figyeljenek arra, amit a megválasztásomért mondok“ - Amikor a Fidesz majdnem lecserélte Orbánt." *Szabad Európa*, 10. ledna 2022. <https://www.szabadeuropa.hu/a/orban-ne-azt-figyeljete-foley-fidesz/31637358.html>.

Todorov, Tzvetan. "Zneužívání paměti." In: *Antologie francouzských společenských věd: Politika paměti* (Cahiers du CEFRES. N° 13), 1998, s. 101.

Toomey, Michael. "History, Nationalism and Democracy: Myth and Narrative in Viktor Orbán's 'Illiberal Hungary.'" *New Perspectives* 26, č. 1 (2018): 87–108. <https://www.jstor.org/stable/26497637>.

Trencsényi, Balázs. "'Politics of History' and Authoritarian Regime-Building in Hungary." In: *National History and New Nationalism in the Twenty-First Century: A Global Comparison*, eds. Niels F. May and Thomas Maissen. Milton: Taylor & Francis Group, 2021: 72.

Ungváry, Krisztián. "A káosz háza." *Magyar Narancs*, 7. března 2002. https://magyarnarancs.hu/konyv/a_kaosz_haza-59381.

Vaskor, Máté. "Gyorsított eljárásban állítják bíróság elé a szovjet emlékművet dobálókat." *24.hu*, 18. dubna 2017. <https://24.hu/belfold/2017/04/18/gyorsitott-eljarasban-allitjak-birosag-ele-a-szovjet-emlekmuvet-narancssarga-festekkel-dobalokat/>.

Végh, Zsuzsanna. "Hungary's 'Eastern Opening' Policy toward Russia: Ties That Bind?" *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs* 24, č. 1–2 (2015): 50. <https://www.jstor.org/stable/26591857>.

Végh, Zsuzsanna. "Hungary: The EU's Troublemaker." Edited by Josef Janning. *KEEPING EUROPEANS TOGETHER: ASSESSING THE STATE OF EU COHESION*. European Council on Foreign Relations, 2016. <http://www.jstor.org/stable/resrep21671.17>.

Zielys, Povilas. "Relations between Visegrad States and Ukraine: a 'Two Speed' Central Europe." *UNISCI Discussion Papers* 19 (2009): 41.

